
ODEON

---

een uitgave van

DE NATIONALE OPERA

Nº 105 / 2017

OPERA FORWARD FESTIVAL EDITIE

WOZZECK

ALBAN BERG
P 4

THE NEW PRINCE

MOHAMMED FAIROUZ
P 12

A DOG'S HEART

ALEXANDER RASKATOV
P 26

ONEGIN

P 34

NATIONALE OPERA & BALLET

OPERA
COMPANY
OF THE YEAR

2016

PUCCINI'S

Hartbrekende OPERA

DEN HAAG
zuiderstrandtheater.nl
12 maart '17

ROTTERDAM
luxortheater.nl
13 maart '17

AMSTERDAM
meervaart.nl
26 maart '17

STAATSOPERA VAN TATARSTAN

MADAME BUTTERFLY

ITALIAANS GEZONGEN | NEDERLANDSE BOVENTITELING

operaklassiekers.nl

6 daagse muziekreis
van 3 t/m 8 april 2017

VENETIË MUZIEKSTAD

€ 1295 p.p.
inclusief o.a.:

- ★ Concert I Musici Veneziani
- ★ Concert in de San Vidal
- ★ Concert symfonieorkest La Fenice o.l.v. Jeffrey Tate
- ★ Lezing en inleidingen op de opera en concerten
- ★ Bezoek Guggenheim museum
- ★ Bootexcursie naar Murano
- ★ Vlucht Schiphol-Venetië v.v.
- ★ ****hotel in Venetië (logies + ontbijt)
- ★ Vijf 3-gangenmaaltijden
- ★ Transfer van en naar Venetië Airport

6-daagse Muziekreis
naar Venetië met mooie
concerten en een
prachtig aanvullend
excursieprogramma

IC Productions

IC Productions, Postbus 655
5000 AR Tilburg, tel 013 - 536 39 21

www.muziekreizen.org
of vraag een brochure
op via: 013-5363921

NEDERLANDSE REISOPERA IN **CARRÉ**

Mozarts *Don Giovanni* wordt
nog steeds met veel succes
opgevoerd in de hele wereld.
Binnenkort presenteert de
Nederlandse Reisopera
deze bijzondere opera in
Carré. Voorafgaand kunt u
gratis een inleiding bijwonen.

DON GIOVANNI
9 & 11 MAART 2017

BOEK NU: CARRE.NL
0900-25 25 255(45CPM)

TWEEDE EDITIE OPERA FORWARD FESTIVAL

Die Entführung aus dem Serail

Het jaar 2017 begon DNO met een spannende reprise van Mozarts *Die Entführung aus dem Serail* in de encensering van Johan Simons. De actualiteit van het thema, de 'clash' tussen Oost en West, bracht de regisseur tot het besluit om de bezoekers een statement mee te geven waarin hij iedereen opriep in alle redelijkheid en verdraagzaamheid met elkaar om te gaan en vooral 'twijfel' te koesteren, omdat twijfel nieuwe inzichten teweegbrengt.

Prins Igor

Begin februari ging de indrukwekkende opera *Prins Igor*, een coproductie met The Metropolitan Opera, in première. Volgens de *NRC* maakten de muziek van Borodin, het Koor van De Nationale Opera én de beelden *Prins Igor* tot een 'legendarische voorstelling'.

Opera Forward Festival

In maart presenteert DNO de tweede editie van het Opera Forward Festival. In dit nummer gaan we uitgebreid in op de twee nieuwe grote producties in deze editie: *Wozzeck* en *The New Prince*.

Zo maken we kennis met de spraakmakende Poolse regisseur Krzysztof Warlikowski, die debuteert bij ons gezelschap. Een 'oude bekende' is de Britse bariton Christopher Maltman, die vorig jaar mei de titelrol van *Don Giovanni* zong en nu in de huid van het tragische personage *Wozzeck* kruipt. In een interview met Joke Dame vertelt hij wat het voor hem betekent om deze aangrijpende rol te zingen. Vanaf 18 maart is Alban Bergs opera te zien in Nationale Opera & Ballet, met behalve Christopher Maltman ook Eva-Maria Westbroek en Frank van Aken, die zijn debuut bij DNO maakt.

Een kleine week later zal *The New Prince* van de Amerikaans-Arabische componist Mohammed Fairouz in wereldpremière gaan in de Stadsschouwburg. In dit nummer gaan we in gesprek met regisseur Lotte de Beer over deze bijzondere nieuwe opera, die refereert aan Machiavelli's roemruchte boek *De heerser* en die zich ontpopt tot een bonte revue over macht, met rollen voor een aantal beroemde wereldleiders. Ook spreken we de zangers Joshua Hopkins, die de rol van Machiavelli zingt en Karin Strobos, die *Vrouw Fortuna* vertolkt.

In de speciale Opera Forward Festival-brochure, die is meegestuurd met deze *Odeon*-uitgave, wordt u uitgebreid geïnformeerd over het complete programma. Er zijn beslist voldoende redenen om ook dit jaar het festival te bezoeken!

A Dog's Heart en Onegin

Persoonlijk ben ik heel erg blij dat *A Dog's Heart* in reprise gaat. De muziek van Alexander Raskatov, het verhaal van Michail Boelgakov, maar vooral de unieke regie van Simon McBurney met een hoofdrol voor de poppenspelers, maakten bij de wereldpremière in 2010 een verpletterende indruk op mij. Michael Levine creëerde het geniale decor (zie pag. 30). Hein van Eekert sprak de Engelse tenor Peter Hoare, die de rol van Sjarikov zingt.

Bij Het Nationale Ballet zal eind maart het geliefde ballet *Onegin* in reprise gaan. Choreograaf John Cranko koos niet de gelijknamige operamuziek van Tsjaikovski: hij gebruikte een arrangement van minder bekende Tsjaikovski-composities van de hand van Kurt-Heinz Stolze. Leest u het interessante artikel van Pieter Waterdrinker.

Nominatie International Opera Award

De jury van de International Opera Awards, die ons vorig jaar uitriep tot beste operagezelschap van het jaar, heeft ons dit keer genomineerd in de categorie 'Education & Outreach'. Onze 'Educatie en participatie'-projecten, waaronder het programma dat speciaal rond de eerste editie van Opera Forward werd georganiseerd, speelden zich in de kijker van de prestigieuze internationale jury. In mei wordt bekendgemaakt welk gezelschap de prijs mee naar huis mag nemen.

Online Magazine

In aanvulling op onze *Odeon*, hebben we begin van het jaar een online 'Magazine' gelanceerd. Op onze website (operaballet.nl/magazine) kunt u nog meer achtergrondartikelen, zogenaamde 'longreads' en interviews over onze voorstellingen lezen.

Seizoen 2017-2018

Ondertussen is ons programma voor het nieuwe seizoen bekendgemaakt, en we hopen van harte dat u ons ook in seizoen 2017-2018 trouw zult blijven als abonneementhouder, vriend of vaste bezoeker. Mocht u de brochure nog niet hebben ontvangen, dan kunt u bellen met onze abonneementenlijn: 020 790 0079.

Veel leesplezier en graag tot ziens bij een van onze voorstellingen,
Sandra Eikelenboom
Hoofdredacteur

Nieuwe productie

WOZZECK

ALBAN BERG
1885 - 1935

Verhevigde weergave

Tussen het moment waarop Alban Berg het toneelstuk *Woyzeck* van Georg Büchner zag (1914) en het voltooien van zijn opera *Wozzeck* (1922) had de componist als dienstplichtige de Eerste Wereldoorlog aan den lijve meegemaakt. Dit vond zijn weerklank in een van de meest aangrijpende meesterwerken uit het operarepertoire. Om het drama zo goed mogelijk te dienen combineerde Berg strakke klassieke vormen met een moderne, atonale compositiewijze. Juist door deze nieuwe expressie ontstond een verhevigde weergave van de werkelijkheid.

Diepste lagen

De Poolse regisseur Krzysztof Warlikowski verzorgt met zijn team voor het eerst een DNO-enscenering. Hij staat bekend om een heel persoonlijke manier van werken waardoor hij de acteurs en zangers stimuleert om de diepste lagen van hun creativiteit aan te boren. Dit maakt hem bij uitstek geschikt voor het regisseren van een emotioneel geladen opera als *Wozzeck*.

Zie operaballet.nl voor het verhaal.

Oper in drie Akten
(15 Szenen)

Libretto
Alban Berg

Wereldpremière
14 december 1925
Staatsoper
Berlijn

Muzikale leiding
Marc Albrecht
Regie
Krzysztof Warlikowski
Decor en kostuums
Małgorzata Szcześniak
Licht
Felice Ross

Video
Denis Guéguin
Choreografie
Claude Bardouil
Dramaturgie
Christian Longchamp

Wozzeck
Christopher Maltman
Tambourmajor
Frank van Aken
Andres
Jason Bridges
Hauptmann/Der Narr
Marcel Beekman
Doktor
Sir Willard White
Marie
Eva-Maria Westbroek
Margret
Ursula Hesse
von den Steinen

Nederlands Philharmonisch
Orkest

Koor van De Nationale Opera
Instudering
Ching-Lien Wu

Nieuw Amsterdams
Kinderkoor
Instudering
Eline Welle

Première
18 maart 2017
Voorstellingen
21, 23, 26* maart 2017
4, 6, 9* april 2017
20.00/&14.00 uur
Nationale Opera & Ballet

Voorstellingsduur
1 uur en 30 minuten,
geen pauze

Inleidingen
Joke Dame
19.15/*13.15 uur
Foyer
Nationale Opera & Ballet

Foyeravond
in combinatie met
The New Prince/
Opera Forward Festival
28 februari 2017
Nationale Opera & Ballet

EEN ZINDEREND DRAMA

Jacqueline Oskamp

Alban Berg

Tbs met dwangverpleging, zou vandaag de dag het vonnis luiden over de 41-jarige kapper Johann Christian Woyzeck uit Leipzig, die op 12 juni 1821 in een vlaag van jaloezie en verstandsverbijstering zijn geliefde, de weduwe Woost, doodsteekt – verminderd toerekeningsvatbaar als gevolg van een borderline-syndroom en achtervolgingswaan. Zo niet in 1821: de rechtbank spreekt de doodstraf uit en baseert zich daarbij op het onderzoek van Dr. J. Ch. A. Clarus, een forensisch expert die de verdachte tot tweemaal toe onderzoekt en tweemaal vaststelt dat deze de moord bij zijn volle verstand heeft gepleegd. Daarom wordt Woyzeck op 27 augustus 1824 in het openbaar onthoofd.

De 22-jarige toneelschrijver Georg Büchner raakt geïntrigeerd door de zaak als hij een artikel van dokter Clarus leest in het medische tijdschrift waarop zijn vader, een chirurg, is geabonneerd. Hoe meer hij te weten komt over de achtergronden van Woyzeck, hoe groter zijn verontwaardiging wordt. De sociaal-revolutionaire Büchner ziet geen gewetenloze moordenaar maar een arme sloeber die wordt vermalen tussen de molens van de burgerlijke standenmaatschappij, een zielepoot die alle publieke vernederingen gelaten over zich heen moet laten

komen en ook nog het geflirt van zijn overspelige geliefde moet aanzien.

In het toneelstuk dat Büchner vervolgens schrijft staat de tegenstelling tussen rijk en arm centraal, uitgedrukt in het steeds terugkerende zinnetje 'wir arme Leut'. Woyzeck en zijn minnares Marie behoren tot het zogeheten lompenproletariaat en zijn zich daarvan welbewust. "Ich bin nur ein armes Weibsbild", typeert Marie zichzelf. Deze cocktail van armoede, seksuele jaloezie en waanzin levert bij Büchner een zinderend drama op met Woyzeck als anti-held, waarmee het stuk als een voorloper van het expressionistische Duitse theater in de twintigste eeuw kan worden beschouwd. De 'vrije mens' als Verlichtingsideaal heeft plaatsgemaakt voor de 'beschadigde mens' uit de Romantiek.

Binnen deze strikte vormen permitteert Berg zich een grote harmonische vrijheid

---

Vernederingen

Drieëntwintig jaar oud krijgt Georg Büchner tyfus en overlijdt. Het onvoltooide *Woyzeck*, een verzameling van zevenentwintig losse scènes (in het Duits wel een *Stationendrama* genoemd), wordt pas naderhand in zijn nalatenschap gevonden en door derden gereconstrueerd. De jonge Alban Berg ziet in 1914 in de Wiener Kammerspiele een opvoering en is meteen verkocht. Aan de componist Ernst Krenek schrijft hij dat hij "eerst en vooral [wordt aangetrokken] door het drama zelf, maar onmiddellijk daarna door de mogelijkheid – geboden door de vele scènes en tussenspelen – om veel verschillende soorten muziek te schrijven".

Voordat Berg zich aan het componeren kan wijden, wordt hij opgeroepen voor militaire dienst; de oorlog is immers net uitgekomen. Zijn compassie met Woyzeck (wiens naam door een schrijffout ondertussen is veranderd in *Wozzeck*, volgens Berg makkelijker te zingen) groeit in deze periode. In het leger krijgt hij zelf te maken met vernederingen. In een brief aan zijn echtgenote beschrijft hij hoe tachtig soldaten een barak delen, slapen op bedden van steen, zich moeten wassen onder de meest primitieve omstandigheden en hun behoefte doen op misselijkmakende latrines. De kleinerende behandeling die de soldaten gedwongen ondergaan, verbittert hem. In 1918, een paar dagen voordat de wapenstilstand wordt ondertekend, noteert hij: "Sinds gisteren weet ik weer wat het is om mens te zijn en ik voel een grote behoefte om met andere mensen te verkeren."

Ook het componeren lonkt. Aan Anton Webern, zijn muzikale geestverwant en medeleerling bij Arnold Schönberg, legt hij uit dat hij wel degelijk twijfels heeft of het hem zal lukken een goede vorm voor *Wozzeck* te vinden. Maar zijn motivatie staat, vier jaar na de eerste kennismaking, nog recht overeind: "Toen ik *Woyzeck* voor de oorlog zag, maakte het zo'n overweldigende indruk op me dat ik onmiddellijk besloot het op muziek te zetten, een beslissing die na een tweede beluistering niet aan het wankelen is gebracht. Het is niet alleen het lot van deze arme man, uitgebuit en gekweld door de hele wereld, dat me zo raakt, maar ook de weergaloze sfeer van de individuele scènes."

Harmonische vrijheid

Bergs leraar Arnold Schönberg bekent jaren later dat hij zijn hart vasthield. Hij vreesde een onderneming die "bij voorbaat tot mislukken gedoemd leek: *Wozzeck* componeren, een toneelstuk van zo'n buitengewone tragiek dat het geen muziek leek te verdragen. En daarbij kwam ook nog dat er scènes uit het leven van alledag in zaten die niet beantwoordden aan de toen heersende operaconventies met gestileerde kostuums en stereotiepe personages."

Toch laat Berg zich juist door zijn leermeester inspireren bij het kiezen van een vorm voor het fragmentarische materiaal van Büchner. Zoals Schönbergs *Pierrot lunaire* is opgebouwd uit drie maal zeven scènes, zo bestaat *Wozzeck* uit drie aktes met ieder vijf scènes. Op zijn beurt heeft elke akte een eigen muzikaal karakter. In de eerste akte grijpt Berg terug op traditionele genres, zoals een baroksuite (met een prelude, pavane, gigue, gavotte en een 'omgekeerde' prelude), een ländler, een militaire mars, een slaapliedje en een passacaglia. De tweede akte is opgebouwd als een klassieke vijfdelige symfonie (een sonatevorm, fantasie en fuga, largo, scherzo en rondo). De derde akte bestaat uit vijf inventies die elk één muzikaal aspect (een thema, een noot, een ritme, een akkoord en een triller) exploreren.

Binnen deze strikte vormen permitteert Berg zich een grote harmonische vrijheid: de muziek is weliswaar niet streng twaalftoons (de harmonische taal die Schönberg propageert), maar wel atonaal. Volgens de Nederlandse componist en recensent Willem Pijper, die na de Nederlandse première in 1930 uitgebreid reflecteert op het gebodene, is *Wozzeck* "het overtuigendste document der atonale componeerprincipes tot op heden". Hoewel Pijper zeer kritisch staat tegen over de muzikale opvattingen van Arnold Schönberg, herkent hij in Berg een "meesterlijke beheersing van het ambacht componeeren": "Hij transformeerde de afzonderlijke scènes en de opeenvolging dezer scènes in abstracte muzikale vormen: variaties, rondo's, sonatenvormen. Zodoende werd het werk formeel gekoppeld aan de traditionele toonkunstige logica en kon de componist aan zijn harmonische fantasie den vrije loop laten zonder dat hij behoefde te vreezen in chaotische concepties te vervallen."

Een breekpunt?

Wozzeck is niet meteen een onomstotelijk succes. Nadat Berg in 1921 de laatste noot heeft genoteerd, duurt het nog twee jaar voordat uitgeverij Universal Edition een gedrukte partituur uitbrengt. Ondertussen probeert Berg een operahuis te vinden dat zijn werk wil produceren, daarbij geholpen door de pianist Eduard Steuermann die het pianouittreksel talloze malen voorspeelt aan even zovele intendanten. Maar dan hebben ze beet: Erich Kleiber belooft het werk in 1925 te dirigeren bij de Staatsoper in Berlijn. En een suite uit *Wozzeck* klinkt al ruim een jaar eerder onder leiding van Hermann Scherchen.

Vanaf dat moment is de opera onderwerp van controverse: voor- en tegenstanders bakkeleien vooral over de vraag of *Wozzeck* een breekpunt in de operatraditie is. De formele

---

'Het is mij zelfs niet in de droom ingevallen met de compositie van *Wozzeck* de kunstvorm opera te willen hervormen'

---

opbouw van het werk gecombineerd met een atonale harmonische schrijfwijze, de manier waarop Berg abstracte kunstmuziek met vormen uit de volksmuziek combineert, de complexe manier waarop de zangpartijen zijn genoteerd, de behandeling van de stem die het hele spectrum tussen spreken, schreeuwen, mooi en lelijk zingen bestrijkt, de geheel eigen manier waarop Berg omgaat met het wagneriaanse idee van het *Leitmotiv* dat hier gestalte krijgt als 'reminiscentie' – er zijn talloze facetten die deze opera nieuw dan wel vernieuwend maken.

Zelf is Berg heel beslist over zijn intenties. In het speciale Alban Berg-nummer van het tijdschrift *De Muziek* dat de Nederlandse première in 1930 vergezelt, schrijft hij: "Het is mij zelfs niet in de droom ingevallen met de compositie van *Wozzeck* de kunstvorm opera te willen hervormen." [...] Men mag nog zo goed op de hoogte zijn van de muzikale vormen die in deze opera te vinden zijn, men mag nog zo goed weten hoe streng en logisch alles 'bewerkt' is, welke kunstvaardigheid in elk detail steekt... vanaf het moment dat het scherm opgaat tot aan het ogenblik dat het voor de laatste maal zakt, mag niemand onder het publiek meer iets merken van de verschillende fuga's en inventionen, suites- en sonatenvormen, variaties en passacaglia's, – mag niemand van iets anders meer vervuld zijn dan de, ver boven het individuele lot van *Wozzeck* uitgaande, *gedachte* van deze opera." En, zo voegt hij er aan toe: "Dat is mij – meen ik – gelukt."

Speciale sigaretten

Inderdaad wordt de opera een doorslaand succes. Zozeer dat de componist schrikt van de publieke bijval na afloop in de Staatsoper. Zijn vriend Theodor Adorno herinnert zich: "Na de Berlijnse première van *Wozzeck* in december 1925 hebben we tot diep in de nacht door de stad gelopen en moest ik hem troosten wegens zijn succes, het grootste van zijn leven: als de mensen dit zo goed vinden, meende hij, dan moest er toch iets mis zijn."

Vijf jaar later is Berg echter zo gewend aan het succes dat hij, na de première in de Weense Staatsoper, een brief stuurt aan zijn biograaf Willi Reich: zou het niet eens tijd worden voor een *Wozzeck*-sigaret, nu er speciale sigaretten op de markt gebracht zijn naar aanleiding van de opera's *Jonny spielt auf* van Ernst Krenek (de 'Jonny') en *Das Wunder der Heliane* van Erich Wolfgang Korngold (de 'Heliane')? De '*Wozzeck*' moet 'een heel goedkope, de goedkoopste volkssigaret' worden, aldus de geestelijk vader.

Onder deze kwinkslag gaat in wezen een serieuze politieke overtuiging van Berg schuil: de eenvoudige man voor wie hij een betaalbare sigaret op de markt wil brengen, is dezelfde die als gevolg van maatschappelijke druk, moraal en conditionering het lot van *Wozzeck* kan overkomen. En daarom eindigt *Wozzeck* met dezelfde noot waarmee het drama aanving: de cyclus kan meteen opnieuw beginnen. Wie is de volgende *Wozzeck*?

Jacqueline Oskamp (1964) is muziekpublicist. Afgelopen september verscheen van haar *Een behoorlijk kabaal – Een cultuurgeschiedenis van Nederland in de twintigste eeuw* (Ambo|Anthos).
jacquelineoskamp.nl

KIND EN GEWELD

Christian Longchamp

Krzysztof Warlikowski

Een straat in Szczecin in het begin van de jaren 1970, een politiechef, een weeshuisdirecteur, een priester, een apotheker, een kapper... Als Krzysztof Warlikowski aan *Wozzeck* denkt, komt hem vaak zijn geboortestad voor de geest, de straat waarin hij opgroeide en waarin hij inzicht kreeg in de hardheid van de relaties tussen volwassenen, in het geweld van mannen tegen vrouwen en in de rampzalige gevolgen van moreel conformisme, dat elk onderscheid, elke afwijking uitsluit.

Szczecin (op zijn Duits: Stettin) is een grensstad in het uiterste oosten van Polen, een havenstad met toegang tot de Baltische Zee. Eeuwenlang werd zij overheerst door vijandelijke machten; na de val van het Derde Rijk werd ze Pools en communistisch, na vanaf 1720 Pruisisch te zijn geweest. Szczecin is de geboortestad van zowel keizerin Catharina de Grote, die Rusland op zijn kop zette, als van Alfred Döblin, een van de meesters onder de romanschrijvers uit de 20ste eeuw, auteur van *Berlin Alexanderplatz*.

Rusland en Duitsland, twee culturele werelden die essentieel zijn voor de regisseur, naast Frankrijk en het oude Griekenland. Het verwijzen naar de zeldzame momenten waarin Krzysztof Warlikowski iets loslaat over zijn jeugd – meestal is hij erg terughoudend over de jaren voordat hij naar de universiteit ging – en het oproepen in een paar woorden van de geschiedenis van deze stad (die de regisseur voorgoed verliet toen hij eerst naar Krakau, vervolgens naar Warschau verhuisde) maakt het mogelijk om via een aantal zijwegen zijn banden met Alban Bergs meesterwerk te begrijpen.

Op uiteenlopende wijzen komen jeugd en adolescentie regelmatig naar voren in de ensceneringen van de Poolse kunstenaar, meer of minder duidelijk verband houdend met zijn eigen levensgeschiedenis. Zoals voor zijn productie van Händels *Il Trionfo del Tempo e del Disinganno* bij het Festival d'Aix-en-Provence de herinnering bepalend was aan tienermeisjes die liever naar het klooster gingen dan te genieten van hun jeugd en van alle pleziertjes die daarbij horen, waren weer heel andere herinneringen uit zijn jeugd essentieel voor *Wozzeck*.

Om te beginnen was er die straat uit Szczecin en de bewoners daarvan, vertegenwoordigers van de Poolse communistische maatschappij, die erg onderdrukkend en moralistisch was, onder de druk van een alomtegenwoordige Kerk. Dit dubbele, politieke en religieuze conformisme is typerend voor het Polen van deze tijd. Alles wat afweek, leidde tot maatschappelijke uitsluiting, tot een gewelddadige verstoting. In de jaren waarin de sociale onrust in de scheepswerven de stakingen van 1981 in Gdansk al aankondigden, was Szczecin een saaie stad, zonder enige charme.

De volkswil

In deze context groeide Krzysztof Warlikowski op, observeerde zijn omgeving en droomde van een heel andere wereld. Tijdens zijn voorbereidingen voor deze enscenering van *Wozzeck* moest

hij denken aan de lotgevallen van een vrouw van een jaar of dertig. Zij was als alleenstaande in zijn buurt komen wonen, met een zoontje van vier. Na een week had iedereen het erover: waar is de vader? Een jonge moeder zonder man? Wat een schandaal! Ze zal wel een hoer zijn! Met zijn eigen ogen zag Krzysztof Warlikowski, nog een kind, hoe het gerucht de enige waarheid werd voor een gemeenschap, hoe het afwijkende de geesten kan bezighouden en hoe dit tot haat kan leiden. Zo onderdrukt de meerderheid de minderheid, met macht en met al het geweld van die macht. De volkswil is gevaarlijk, wanneer het volk ziek is. Dit was een les voor zijn hele verdere leven.

‘Warlikowski heeft weloverwogen gekozen voor het perspectief van dit kind’

Hij herinnert zich deze mini-maatschappij wanneer hij denkt aan de wereld waarin het leven van *Wozzeck* zich afspeelt, met de Tambour-majoor, de Kapitein, de Dokter, de soldaten, de dienstmeisjes, de prostituees en hun kinderen. Een van die kinderen is de zoon van Marie en *Wozzeck*, die beiden zal overleven na hun gewelddadige dood. Een kind, getuige van het allergeenste, een onschuld die geweld wordt aangedaan door de maatschappij. Net zo was Krzysztof Warlikowski, geschokt én gefascineerd, getuige van het leven dat hem omringde in deze straat in Szczecin.

Alban Berg wilde absoluut dat zijn opera zou eindigen met de stem van het kind dat voortaan alleen op de wereld zou zijn – een geniaal slot, spectaculair en aangrijpend door zijn eenvoud, na de onontkoombare opmars naar de dood. “Hopp, hopp! Hopp, hopp! Hopp, hopp!” zingt het zoontje van Marie, zonder te weten dat de lijken van zijn ouders zich op een paar meter afstand van hem bevinden. Warlikowski heeft weloverwogen gekozen voor het perspectief van dit kind. Met betrekking tot deze tragische reeks gebeurtenissen, zonder hoop, waar geen enkel sprankje licht lijkt te stralen, wil hij weten wat er van dit kind zal worden én via *Wozzeck*'s zoontje onderzoeken hoe deze zelf als kind was.

Dubbelzinnige situatie

Tijdens het werken aan zijn encensering van *Lulu* aan de Brusselse Munt verdiepte Krzysztof Warlikowski zich in een detail uit het intieme leven van Alban Berg waar we zelden over horen, maar dat volgens hem van doorslaggevend belang was om de twee opera's van de Oostenrijkse componist te kunnen doorgronden. Op zijn zeventiende werd Alban Berg vader van

een dochter, de vrucht van een korte maar hevige zomeraffaire met de kokkin van de familie, die tweemaal zo oud was als hij. De familie Berg ontsloeg de vrouw en Alban had geen enkel contact meer met zijn dochter (noch met haar moeder). Uit persoonlijke documenten blijkt dat zich in de tweede helft van de jaren 1920 een op zijn minst dubbelzinnige situatie heeft voorgedaan. Volgens deze anekdote had Alban Bergs dochter, inmiddels een aantrekkelijke jonge vrouw, de wens uitgesproken haar vader voor het eerst te ontmoeten voor zijn woning in een gegoede wijk van Wenen. Dit was vlak nadat hij grote roem had vergaard dankzij het succes van *Wozzeck*, dat in 1926 aan de Staatsoper Unter den Linden in Berlijn onder leiding van Erich Kleiber zijn wereldpremière had beleefd.

Volgens de overlevering had zijn dochter bij deze ontmoeting haar identiteit niet meteen bekendgemaakt. Zolang Alban Berg nog niet beseftte wie deze jonge vrouw was, zou hij in de verleiding zijn geweest om met haar te flirten en haar bij zich thuis uit te nodigen... Ze zagen elkaar daarna nog maar heel zelden tot aan de dood van de componist op zijn vijftigste, in 1935. Zo was Bergs dochter opgegroeid zonder haar vader te kennen, opgevoed door een alleenstaande, ongehuwde vrouw.

Denk aan *Lulu*, die in de steek werd gelaten, die al heel jong de verkeerde mensen ontmoette en zo in de prostitutie belandde. Denk aan het zoontje van Marie en *Wozzeck*, al heel vroeg wees, gedwongen om in zijn eentje zijn leven op te bouwen, zonder de ouders die hem buiten het huwelijk hadden verwekt. Dan móét je wel de persoonlijke drijfveren zien die – bewust of onbewust – twee van de grootste meesterwerken uit de twintigste eeuw hebben geïnspireerd. Het zijn flarden uit Bergs intieme leven, diepe wonden, niet verwerkte innerlijke conflicten waarvan hij, al dan niet bewust, de herinnering liet herleven in zijn beide opera's.

Naast Franz Kafka, Thomas Mann, Robert Musil en Marcel Proust, om maar enkele constante inspiratiebronnen voor Krzysztof Warlikowski te noemen, heeft dus ook Alban Berg, met al zijn intieme contradicties, hem materiaal voor zijn werken geleverd. Nog meer dan de muzikale virtuositeit van *Wozzeck* is dit voor de Poolse regisseur van het allerhoogste belang. Hier komt een naakte en harde waarheid tot uitdrukking op een niveau dat in de operageschiedenis slechts zelden wordt bereikt. Wat zal er van dit geweld overblijven in de blik van het kind?

Vertaald door Frits Vliegenthart

'JE MOET VAN JE PERSONAGE HOUDEN'

Joke Dame

Christopher Maltman

Vorig jaar mei werd Christopher Maltman toegejuicht in de titelrol van Mozarts *Don Giovanni* op het operapodium van Amsterdam. De spottende en machtsbeluste edelman bleek hem op het lijf geschreven. Nu keert hij terug in Alban Bergs *Wozzeck*, als de gekwelde soldaat die zijn overspelige geliefde vermoordt en zelf verdrinkt. Heeft Maltman dit slachtoffer ook in huis?

De repetities zijn begonnen. In de studio van het Amsterdamse operatheater werkt regisseur Krzysztof Warlikowski met Eva-Maria Westbroek, Christopher Maltman en Jacob – voor de komende maanden Marie, Wozzeck en hun kind. Warlikowski instrueert de Britse bariton en Maltman knikt begrijpend. Hij spreidt z'n arm in een vaag behoedend gebaar om zijn vrouw en zijn kind. Het overtuigt niet, en dat was precies de bedoeling. Deze Wozzeck wil wel iets – zijn gezin beschermen, in dit geval – maar het ontbreekt hem aan de ambitie om het ook waar te maken.

Rijk en deugdzzaam

Christopher Maltman debuteert in de rol van Wozzeck, maar wat hij nu al weet: "Deze opera is een psychologisch zware onderneming, voor iedereen." En dan niet omdat regisseur Warlikowski de opera naar het heden heeft vertaald. "Ook in een traditionele setting is het psychologische aspect moeilijk vorm te geven. Of je het op de maan laat spelen of in een legerbarak, de mentale reis van Wozzeck blijft dezelfde."

Maltman noemt zich geen voorstander van maar gewoon

'Wat beide personages gemeen hebben is hun gebrek aan dubbele bodem'

doen wat de regisseur zegt. Hij moet het personage zelf opbouwen, wil hij overtuigend overkomen. Vorig jaar sprak hij in *Odeon* over zijn *Don Giovanni* als "een man van de macht, hij wil macht hebben over mensen". Wozzeck is het slachtoffer van de macht, de speelbal van anderen. Zitten beide kanten in Maltman? "Nou dat hoop ik toch echt niet", lacht hij bezwevend. "Ik hoop dat ik mentaal gezonder ben dan Wozzeck en dat ik nederiger ben dan *Don Giovanni*."

Wat beide personages gemeen hebben is hun gebrek aan dubbele bodem: ze zeggen wat ze denken, en daarin vindt hij ze beiden sympathiek. "Ze zijn natuurlijk ook allebei excessief. Geestelijk gestoord kun je ze eigenlijk wel noemen. Als je een rol instudeert, moet je altijd een wereld verzinnen waarin je personage past en waarin je begrijpt waarom hij doet wat hij doet.

Op een bepaalde manier moet je ook van je personage gaan houden.”

Natuurlijk is Wozzeck ook de tegenpool van Don Giovanni, weet Maltman. “Hij zou ook wel rijk en deugdzaam willen zijn. Was ik een heer, zegt Wozzeck, had ik een hoed, een horloge, een monocle, dan zou ik ook wel fatsoenlijk leven, maar dat kan ik niet want ik ben arm. Hij heeft een lage dunk van zichzelf, terwijl Don Giovanni zich veel te hoog aanslaat. Wozzeck accepteert dat hij nooit iets anders zal worden dan wat hij is. Hij legt zich erbij neer, terwijl de anderen in de opera naar iets hogers streven. Wozzeck denkt veel na over zijn positie, maar hij heeft geen ambities. Wat hem uiteindelijk in beweging brengt, dat is zijn zoon. Hij wil niet toekijken terwijl zijn zoon in dezelfde positie terecht komt als waarin hij verkeert.

Hiermee, met zijn zontje, komt het drama op gang. Wozzeck was altijd nogal ongevaarlijk. Hij laat met zich sollen en zegt niet veel. Pas als de Hauptmann hem vertelt dat hij geen moraal heeft, omdat hij een buitenechtelijk kind heeft, pas dan spreekt Wozzeck zich uit. Nee, zegt hij, God ziet mijn zoon – wij hebben ook onze fysieke behoeften. De opera gaat van start met het verdedigen van zijn zoon.”

‘Het is lastig om types als Wozzeck op te merken’

Verschillende instrumenten

Niet alleen de psychologische kanten van *Wozzeck* benoemt Maltman als lastig, ook de eisen die de opera aan hem als zanger stelt zijn niet bepaald voor de poes. “Het is altijd lastig in een opera om van je zangstem naar je spreekstem te komen, zoals bijvoorbeeld in de *Zauberflöte* waarin naast het zingen ook hele stukken gesproken tekst zitten. De techniek die je nodig hebt om te zingen wordt enorm verstoord als je op een toneelmatige manier moet spreken. Het zijn als het ware verschillende instrumenten.”

En in *Wozzeck* zet Alban Berg nog twee soorten stemgebruik in, naast gewoon zingen en spreken. Maltman: “Iets als half zingen – je zingt de voorgeschreven toonhoogte, maar verlaat die toon onmiddellijk weer om in een soort geïntensiverde declamatie terecht te komen. En dan heb je nog het zogenaamde *Sprechgesang* waarbij je de voorgeschreven toonhoogte benadert maar niet precies raakt. Ik vind dit in vocaal opzicht een heel moeilijke rol en ik moet ook behoorlijk oppassen want de eisen aan de stem zijn enorm. Het is soms ongelooflijk hoog en ook onwaarschijnlijk laag, je moet soms heel hard zingen, echt een flink volume maken, en dan weer heel zacht. In de spreekgedeeltes moet ik een element van zingen vasthouden, anders verlies ik de controle over mijn zangstem en kan ik in een emotie terechtkomen waarin ik stuk ga.”

Dat regisseur Warlikowski de opera – bijna honderd jaar geleden gecomponeerd op een negentiende-eeuwse tekst

Don Giovanni, 2016

– naar het heden vertaalt, vindt Maltman niet meer dan logisch. “Geestelijke gezondheid is iets wat ons bezighoudt en psychische problemen zijn moeilijk te hanteren, zelfs vandaag de dag met onze opvang en ondersteuningsmogelijkheden. Het is

lastig om types als Wozzeck op te merken en ze te helpen. We zijn geneigd ze over het hoofd te zien, ze vallen niet op, aan de buitenkant zijn ze niet bijzonder. Maar de binnenkant van Wozzeck is wel heel speciaal – in zijn eigen geest stelt hij wel degelijk iets voor, hij komt alleen niet uit de verf. Niemand luistert naar Wozzeck, niemand is in hem geïnteresseerd.

Ze gebruiken hem alleen voor hun eigen doeleinden. En helaas moet ik zeggen: dat gebeurt nog steeds. Vooral als je jong bent maak je je daaraan schuldig. Ik ook. Wat ik van deze opera wil leren, is dat je altijd, echt altijd, moet kijken wat iemand te zeggen heeft en hoe zijn binnenkant eruitziet, hoe vreemd hij aan de buitenkant ook is. Je daarvan bewust zijn, daar gaat het om. Gewoon een beetje empathie tonen voor mensen.”

Wereldpremière

THE NEW PRINCE

MOHAMMED FAIROUZ

1985

Tijd ver vooruit

Anders dan de titel misschien doet vermoeden, gaat *The New Prince* niet over een sprookjesprins, maar moet 'Prince' hier worden vertaald als 'heerser'. Deze heerser gaat terug op het roemruchte boek *Il Principe* ('De heerser', gepubliceerd in 1532) van Niccolò Machiavelli. Hierin wordt beschreven welke middelen een machthebber kan toepassen om zijn positie te versterken: in feite kan hij zich alles permitteren, zolang dit maar niet aan het licht komt. De politicus/diplomaat/schrijver was zijn tijd ver vooruit en geldt als de uitvinder van de 'Realpolitik'.

Bekende personen

De blijvende actualiteit van het gegeven inspireerde componist Mohammed Fairouz tot het schrijven van zijn tweede opera. Hij werkt samen met librettist David Ignatius, een beroemde Amerikaanse buitenlandexpert en schrijver van romans. Naast Machiavelli komen er bekende personen uit onze tijd in voor, zoals Henry Kissinger, Bill en Hillary Clinton, Osama bin Laden.

Zie operaballet.nl voor het verhaal.

Opera in een proloog,
4 akten en een epiloog

Libretto

David Ignatius

Muzikale leiding

Steven Sloane

Regie

Lotte de Beer

Choreografie

Zack Winokur

Decor en kostuums

Clement & Sanôu

Licht

Alex Brok

Dramaturgie

Peter te Nuyl

Niccolò Machiavelli

Joshua Hopkins

Fortuna

Karin Strobos

President Wu Virtu

Simon Lim

Henry Kissinger

Marc Kudish

Alexander Hamilton/ Bill Clinton/Dick Cheney

Paulo Szot

Eliza Hamilton/ Hillary Clinton

Barbara Walsh

Monica Lewinsky/ Hannah Kamal/ Maria Reynolds

Nora Fischer

Osama Bin Laden/ Prince of Revolution

George Abud

Prince Saud al-Faisal

Dominic Kraemer*

Mohammed Morsi

Agris Hartmanis*

Gen. Abdel-Fattah el-Sisi

Alexander de Jong*

CIA Medical Officer

Rubèn Plantinga*

*In het kader van

De Nationale Opera *talent*

Residentie Orkest

Koor van

De Nationale Opera *talent*

Instudering

Boudewijn Jansen

Première

24 maart 2017

Voorstellingen

25, 26, 28, 29, 31 maart 2017

20.30 uur

Stadsschouwburg

Amsterdam

Voorstellingsduur

1 uur en 40 minuten,

geen pauze

Inleidingen

Sandra Verstappen

19.45 uur

Foyer Stadsschouwburg

Amsterdam

EEN UNIVERSELE OPERA

Opera
Forward
Festival
'17

Klaus Bertisch en Frits Vliegenthart

Mohammed Fairouz

Het was een idee van regisseur Lotte de Beer om de Amerikaans-Arabisch componist Mohammed Fairouz te vragen een opera te schrijven over Niccolò Machiavelli, auteur van het roemruchte boek *De heerser*. Zijn librettist vond Fairouz in de persoon van de Amerikaanse buitenlandjournalist en schrijver David Ignatius.

De muziek van Mohammed Fairouz (1985) wordt frequent uitgevoerd en opgenomen, ook krijgt hij veel opdrachten. *The New York Times*: 'An important new artistic voice'. In zijn vaak groots opgezette werken snijdt hij graag belangrijke geopolitieke en filosofische thema's aan, bekeken met een cosmopolitische blik. Dit laatste heeft alles te maken met zijn Amerikaans-Arabisch achtergrond en met zijn vele reizen door de continenten.

Fairouz' oeuvre loopt uiteen van opera's, symfonieën, solistische zangstukken, koorwerken tot kamermuziek en solistisch werk. Hij streeft ernaar schijnbaar onverenigbare elementen met elkaar te verbinden, zoals in zijn derde symfonie *Poems and Prayers* voor mezzosopraan, bariton, koor en orkest, die Arabische, Israëliëse en Aramese teksten bevat. Zijn indrukwekkende en aangrijpende vierde symfonie voor blazersensemble *In the Shadow of No Towers* is geïnspireerd op Art Spiegelmans gelijknamige graphic novel over het leven in Amerika na 9/11.

Tot zijn compositiedocenten behoren grootheden als György Ligeti, Gunther Schuller en Richard Danielpour; hij studeerde aan het Curtis Institute en het New England Conservatory. Zelf gaf Fairouz lezingen en leidde hij residencies tijdens het Festival of New American Music en aan onder meer Columbia University, New York University en de University of California (Los Angeles). Verder was hij werkzaam voor Northeastern University (Boston) en voor de zomerfestivals SongFest en Imani Winds Chamber Music Festival.

De menselijke stem

Sinds zijn vroegste jeugd voelt Fairouz zich aangesproken door literaire en filosofische bronnen. Zo koos hij op zijn zevende jaar een tekst van Oscar Wilde voor zijn eerste poging tot componeren! Naar eigen zeggen is hij geobsedeerd door woorden en door de menselijke stem, waarvoor hij volgens velen perfect weet te schrijven. Dit resulteerde al in twee opera's, een oratorium, vijftien liedcycli en honderden liederen.

Zijn korte eerste opera *Sumeida's Song* was gebaseerd op het toneelstuk *Song of Death* van de Egyptische schrijver Tawfiq al-Hakim. De hoofdfiguur Alwan probeert het licht van de moderniteit door de duisternis te laten schijnen en de eeuwige cirkel van geweld te doorbreken – ongeacht de gevolgen voor hemzelf. Binnen een westerse stijl bevat deze 'verschroeiende' partituur Arabische elementen als microtonaliteit, wervelende dansritmen en klaagzangen.

Fairouz vond de prominente journalist en schrijver David Ignatius bereid het libretto voor zijn tweede opera *The New Prince* te schrijven. Ignatius had (vooral in de *Washington Post*) interessante en belangrijke artikelen gepubliceerd over de Amerikaanse senaat, het ministerie van justitie en de CIA. Ook was hij jarenlang correspondent van deze krant voor het Midden Oosten. Begin van de jaren 2000 werkte hij bovendien voor de *International Herald Tribune*. Naast zijn werk als journalist is Ignatius ook een gewaardeerd schrijver van spionageromans en thrillers. Een van zijn boeken is verfilmd met Leonardo di Caprio en Russell Crowe.

Drie hoofdstukken

Volgens Ignatius' theorie is de geschiedenis een chaos en kunnen 'goede' zaken niet van tevoren worden gepland: "Beslissende historische wendingen kunnen tot stand komen door nietsontziende politieke leiders, door zwakke of verwarde tegenstanders, of gewoon door toeval. Macht is geen rechtvaardiging, maar creëert harde en moeilijk omkeerbare feiten."

Ignatius beschrijft de thema's van de opera in grote lijnen, volgens drie hoofdstukken: "Het eerste gaat over revolutie en wanorde. Net als kinderen zijn revoluties beminnelijk zolang ze jong zijn, maar naarmate ze ouder worden, neemt de bekoring snel af. De tweede les die de persoon Machiavelli ons leert, gaat over de seksuele obsessies van leiders. En het laatste hoofdstuk (het verhaal van Dick Cheney en Bin Laden) behandelt de manier waarop twee opvattingen van wat leiders

moeten doen op een vernietigende manier op elkaar botsen."

Met nadruk wijst Ignatius erop dat de opera boven de politieke kwesties van nu zweeft, want het stuk sluit aan bij de door ons allen gedeelde bronnen van besef en ervaring. "De kunst is eeuwig, het leven kort", zegt hij. Dit motto geeft aan wat de bedoeling is van de opera: "Ik denk wel dat de toeschouwers politieke lessen kunnen trekken uit *The New Prince*. Toch verwacht ik dat ze deze niet zullen zien als een politiek stuk, maar als een kunstwerk dat je hopelijk over honderd jaar nog kunt waarderen."

Tijdzones

Machiavelli's strategie van bedrog en geweld is niet alleen van toepassing op de opkomst van iemand als Donald Trump. Zij is de basis voor de plotselinge toename van vergelijkbare historische gebeurtenissen. Over het universele van de opera zegt hij verder: "Wie de opera ziet, zal fragmenten herkennen uit de Amerikaanse geschiedenis van tweehonderd jaar geleden. Maar ze zullen ook de reeks revoluties in Egypte herkennen, die uiteindelijk het volk hebben weggeleid van vrijheid naar een nieuw soort autoritair gezag."

The New Prince kent geen vast punt in tijd en ruimte, ook al vanwege zijn typische opbouw, die meerdere tijdzones bevat. Deze configuratie doet denken aan *Les contes d'Hoffmann*, de beroemde opéra fantastique die Jacques Offenbach aan het eind van de negentiende eeuw schreef. Ignatius: "In die opera heb je binnen het verhaal van Hoffmann en zijn muze drie verhalen die wel iets met elkaar te maken hebben, maar die telkens worden onderbroken."

Machiavelli's geliefde maar wispelturige muze heet in het stuk Fortuna, alias Vrouwe Geluk. "Zij belichaamt een van de twee krachten die volgens de filosofie van Machiavelli de twee bepalende factoren van het leven zijn", aldus Ignatius. Aan de ene kant staat meedogenloze macht, aan de andere kant "het grillige verloop van het lot, waardoor de een slaagt in het leven en de ander niet."

Niccolò Machiavelli (1469-1527)

Een belangrijk, gefantaseerd gegeven in de opera is het uitbrengen van een geactualiseerde jubileumuitgave van Machiavelli's boek *Il Principe* ('De heerser'), vijfhonderd jaar na de eerste publicatie (1532). Het 'echte' leven van de Florentijn Machiavelli speelde zich af in een uiterst woelige tijd.

Niccolò Machiavelli (portret door Santi di Tito)

Dit geldt zowel voor Europa als geheel als voor Italië, dat toen immers nog geen eenheidsstaat was en waar bitter werd gestreden tussen machtscentra als Milaan, Venetië, Florence, Rome en Napels. Twee opeenvolgende Franse koningen maakten bovendien met geweld aanspraak op Milaan en Napels.

Met de dood van Girolamo Savonarola (1498) kwam er een einde aan de theocratie in Florence, maar de stadsstaat bleef een republiek gedurende de ballingschap van de Medici-heersers. Machiavelli werd aangesteld als hoofd van de tweede kanselarij en secretaris van de Raad van Tien. Tijdens de jaren in deze functies werden zijn politieke inzichten, juist door de ingewikkelde nationale en internationale verhoudingen, sterk ontwikkeld. Vanwege zijn intelligentie werd hij op diplomatieke missies gestuurd, bijvoorbeeld naar Lodewijk XII van Frankrijk en naar Cesare Borgia, die Toscane en Florence vanuit de Romagna bedreigde. Deze beruchte zoon van paus Alexander VI zou in *Il Principe* dienen als het ideaal van de machthebber.

Toen de Medici's in 1512 met hulp van paus Julius II de heerschappij over Florence terugkregen, werd Machiavelli ontslagen, vervolgens als staatsgevaarlijk persoon gemarteld en in een kerker gezet. Zijn vrijheid (maar niet zijn baan) herkreëg hij in 1513 als gevolg van algehele amnestie na de benoeming van Giovanni dei Medici als paus Leo X.

Machiavelli trok zich terug op zijn landgoed in San Casciano, ten zuiden van Florence. Daar schreef hij zijn hoofdwerk *Il Principe* en begon hij aan zijn tweede belangrijke werk, de *Discorsi*, een staatkundig commentaar op Livius. Pas in 1520 lukte het hem in de gunst te raken bij de Medici's, maar die moesten in 1527 – na de plundering van Rome door Karel V – Florence weer verlaten, waar opnieuw de republiek was uitgeroepen. Hetzelfde gold voor Machiavelli. Als een

teleurgesteld man, met een zwakke gezondheid, stierf hij nog datzelfde jaar. De publicatie van *Il Principe* (1532) heeft hij niet meer beleefd.

Fortuna en virtù

Het vernieuwende *Il Principe* maakt Machiavelli tot de grondlegger van de politicologie. Het boek staat midden in de politieke realiteit. Voor het eerst wordt daarin de staatkunde beschouwd als een zelfstandige wetenschap, te benaderen zonder morele of godsdienstige standpunten vooraf. Het gaat erom wat nuttig is voor de staat en voor de heerser. Een middel dat moreel slecht is, kan politiek goed zijn en omgekeerd (aldus Frans van Dooren in het voorwoord bij zijn vertaling).

Machiavelli's visie is echter niet immoreel maar amoreel en realistisch. Als Renaissance-mens gelooft hij in de mogelijkheden van het individu, maar niemand kan iets bereiken zonder *fortuna* en *virtù*. Fortuna, het geluk, ziet hij als een vrouw, die je desnoods stevig moet aanpakken en bij wie jonge mannen met lef de meeste kansen hebben.

In *The New Prince* is Fortuna niet voor niets een belangrijk personage. *Virtù* (Latijn: *virtus*) wordt vaak fout vertaald met 'deugd', terwijl het 'actief naar buiten tredende energie' betekent (nogmaals Van Dooren). De personificatie hiervan vinden we in de opera terug in de persoon van Wu Virtù, de leider van 'Amerasiopia'.

De muziek van *The New Prince* zal het publiek aanspreken door haar toegankelijkheid en de natuurlijke manier waarop zij meegaat met het ritme en de stembuigingen van de spreektaal. Onder de zangers bevinden zich Broadway-sterren als Marc Kudisch (Henry Kissinger), Barbara Walsh (Eliza Hamilton/Hillary Clinton) en George Abud (Osama bin Laden/Prince of Revolution).

‘WAT IS MACHT? WAT IS GEOORLOOFD?’

Fabienne Vegt

Lotte de Beer

The New Prince is geïnspireerd door de historische figuur van Niccolò Machiavelli (1469-1527), auteur van het roemruchte *De heerser*. In de aanloop naar de wereldpremière van de opera sprak Odeon met regisseuse Lotte de Beer: “Sommige mensen lezen Machiavelli als een bron van alle kwaad, maar volgens mij heeft hij vooral ragfijn geanalyseerd hoe de mens in elkaar zit.”

Fabienne Vegt (FV): “*The New Prince* speelt zich af in 2032. Dat is het jaar waarin Niccolò Machiavelli een speciale jubileumuitgave uitbrengt van zijn boek *Il Principe* (‘De heerser’), vijfhonderd jaar na de eerste publicatie. Hoe ontstond het idee voor deze nieuwe opera?”

Lotte de Beer (LdB): “Ik vind *Il Principe* van Machiavelli een heel interessant werk. Het concrete plan om hier een opera over te laten schrijven ontstond in een gesprek met Pierre Audi en Klaus Bertisch. Componist Mohammed Fairouz zei enthousiast ja op onze ideeën en stelde meteen voor om David Ignatius te vragen voor het libretto. Ignatius, bekend als journalist bij *The Washington Post*, schrijft spannende romans gebaseerd op zijn kennis van buitenlandse zaken en inlichtingendiensten. Onze brainstormsessies gingen over de vraag: Wat zou Machiavelli te zeggen hebben over de politiek in onze tijd?”

FV: “Niccolò Machiavelli wordt beschouwd als grondlegger van de politieke wetenschap. Vrij van religieuze waarden schreef hij *Il Principe*, een boek over politieke machtsprincipes. Dit werk kan pas ten volste begrepen worden tegen de achtergrond van de turbulente politieke situatie in Italië in de tijd waarin Machiavelli leefde. Waarom is dit boek, geschreven in 1513-1515, een relevant onderwerp voor een opera die in 2017 in première gaat?”

LdB: “Wat zo mooi is aan *Il Principe*, is dat Machiavelli hierin niet schrijft vanuit een ideaal, zoals het zou móeten zijn, maar dat hij de realiteit beschrijft, zoals het is. Hij analyseert hoe de mens omgaat met macht. Hoe we macht verkrijgen en wat we zouden moeten doen om haar te behouden. De wetten die hij hierover heeft opgeschreven, kloppen eigenlijk nog steeds.”

FV: “Ja, is dat zo? Zijn Machiavelli’s wetten nog altijd van toepassing op de tijd waarin we nu leven? *Il Principe* is een door velen gelezen klassieker. Met kennis van Machiavelli’s machtsprincipes waren er toch veel intellectuelen die het onwaarschijnlijk achtten dat iemand als Donald Trump de Amerikaanse verkiezingen zou gaan winnen. Leven we nu niet in een wereld waar andere wetten gelden?”

LdB: “Ja, wellicht. Elke dag verandert ons inzicht in wat er nu aan het gebeuren is in de wereld; als je ergens middenin zit,

kun je er niet helder naar kijken. *The New Prince* is geschreven toen Trump nog niet 'in the picture' was. Er komen in deze opera veel andere machthebbers aan bod; van Savonarola tot Hitler, van Mao tot Osama bin Laden. Het opvoeren van wereldleiders uit het verleden creëert een afstand die nodig is om te begrijpen wat er speelt. En wat zo interessant is aan Machiavelli, is dat je met zijn werk kunt omgaan zoals met Shakespeare. Er zijn radicale verschillen tussen hoe de dingen nu zijn en toen waren, maar waar het om draait, is de mens. En de wezenlijke mens verandert niet zoveel."

FV: "In *The New Prince* neemt Machiavelli ons mee langs drie hoofdstukken uit zijn boek. Het eerste hoofdstuk gaat over politieke onrust en revolutie. Het tweede behandelt beroemde seksaffaires van wereldleiders. En het derde vertelt het verhaal van Dick Cheney en Osama bin Laden, en het destructieve geweld dat zij hebben ingezet om hun macht te laten gelden. Wereldleiders... wat zijn dat voor mensen?"

LdB: "Als je kijkt naar wanneer iemand zijn macht kwijtspeelt, dan zie je dat wereldleiders niet heel anders zijn dan andere mensen. Vaak zijn we niet 'verlicht' genoeg om onze machtige positie niet met onszelf te identificeren. Met het gevoel onfeilbaar te zijn kunnen we moeilijk ons ego uitzetten, en daar gaat het mis. Kijk, sommige mensen lezen Machiavelli als een bron van alle kwaad, maar volgens mij heeft hij vooral ragfijn geanalyseerd hoe de mens in elkaar zit."

FV: "De wereldleiders in *The New Prince* zijn allemaal mannen. Wat is positie van de vrouw binnen de machtsverhoudingen die in je deze opera onderzoekt? Wat is haar rol in deze mannenwereld?"

LdB: "David Ignatius heeft aan Fortuna, de vrouwelijke hoofdrol, een bijna goddelijke status gegeven. Zij heeft de kracht om iemand macht te geven. Met Ignatius heb ik wel lange gesprekken gevoerd over de vraag of vrouwelijke macht sexy zou moeten zijn."

'Machiavelli analyseert hoe de mens omgaat met macht'

Ergens heeft deze vraag ook betrekking op mijn eigen rol als regisseuse. Een rol waarin ik een bepaald leiderschap op me neem. Ik heb zelf heel bewust gekozen om geen autoritaire rol te spelen, maar dicht bij mezelf te blijven. Ook als er een regisseursstoel voor me klaarstaat, ga ik misschien liever op de grond zitten.

Het allerbeste advies dat ik ooit gekregen heb over macht, is dat de grootste leider ook de grootste dienaar is. Dat is ook wat Machiavelli zegt: als het gaat over het belang van de staat, dan moet je dat belang boven jouw eigenbelang kunnen stellen.

De beste vorm van macht is wanneer je je eigen ego volledig aan de kant kunt zetten. En ik denk dat vrouwen dit heel goed kunnen."

FV: "Opera is een kunstvorm die is ontstaan in de paleistheaters van grote machthebbers en wereldleiders. Vanaf het begin maakte opera deel uit van een politiek spel. Door de eeuwen heen was opera zowel een toneel voor machtsvertoon als een gelegenheid om maatschappijkritische vragen te stellen. Is opera in 2017 nog altijd een politieke aangelegenheid?"

'Ik denk dat er eerst nog heel donkere Middeleeuwen zullen komen'

LdB: "Ja. Opera is politiek in de breedste zin van het woord. Alleen al doordat de stemmen zijn uitvergroet, gaat opera voorbij aan privé-eroties. Wat er gezongen wordt, gaat over iets groters. Opera gaat over grote thema's en daarmee is het een ideaal genre voor politieke vraagstukken. Wat is macht? Wat is geoorloofd? Hoe verhoudt het individu zich tegenover de massa, en andersom?"

We leven in een instabiele tijd, we voelen dat we in een overgang terecht zijn gekomen. Juist nu we ons niet meer zo makkelijk kunnen vasthouden aan oude waarden zoals religie, denk ik dat opera een heel belangrijke rol kan spelen om ons te helpen met de sleutelmomenten in het leven."

FV: "Machiavelli leefde ook in een tijd waarin wisselende politieke situaties de maatschappelijke en sociale orde aan het wankelen brachten. Zijn werk stond aan het begin van de Renaissance, een periode waarin de kracht van het menselijk denkvermogen en zelfbewuste inzichten werden herontdekt. Denk je dat we binnenkort opnieuw toe zijn aan een Renaissance?"

LdB (lacht): "Ik denk dat er eerst nog heel donkere Middeleeuwen zullen komen. Ik vrees dat we veel gaan kwijtraken van de weldenkende mens."

FV: "Als opera politieke thema's kan behandelen, welk publiek hou je dan in gedachten bij het regisseren van *The New Prince*?"

LdB: "Ik hoop op een publiek met verschillende meningen en verschillende achtergronden, zo gemengd mogelijk. Dat is denk ik sowieso mijn ideale operapubliek. En je hoeft *Il Principe* niet te hebben gelezen om *The New Prince* te begrijpen. Enerzijds wil ik met deze opera grote vraagstukken aansnijden, anderzijds hou ik ook van 'edgy entertainment'."

EEN GEDROOMDE PRINS

Carine Alders

Joshua Hopkins

Viriel, goud en honing, krachtig en toch fluweelzacht. Het zijn gedroomde kwalificaties voor een bariton en ze worden Joshua Hopkins allemaal toegedicht. Tel daar het etiket 'dynamite performer' bij op en je begrijpt waarom hij op zijn dertigste debuteerde bij de Metropolitan Opera in New York. Bij De Nationale Opera maakt hij zijn debuut als Machiavelli in *The New Prince*.

De Canadese bariton is niet vaak in Europa te bewonderen. Prijzen won hij hier genoeg, in 2005 won hij Plácido Domingo's Operalia Concours in Madrid een jaar later viel hij in de prijzen bij de ARD Musikwettbewerb en ontving hij de Borletti-Buitoni Trust Award. De reden dat hij tegenwoordig de grote plas

zelden oversteekt, is simpelweg dat hij in Amerika zoveel goede aanbiedingen krijgt. Ook in New York bleef het niet bij die ene keer. In 2013 zong hij naast Joyce DiDonato Cecil in Donizetti's *Maria Stuarda*. Naast opera zingt hij ook graag liedrecitals, maar hij krijgt er nauwelijks de kans nog voor. "Opera is een geweldige teamprestatie, maar een recital is een veel intiemer en kwetsbaarder podium, je hebt geen karakter om je achter te verschuilen. Het is eng, maar geeft artistiek ook veel voldoening. Je kunt aan elke individuele luisteraar een verhaal vertellen."

Uit volle borst

Hopkins voltooide zijn opleiding bij de Houston Grand Opera Studio in 2005. Het beviel hem zo goed in het zonnige Texas, dat hij er is blijven wonen en tegenwoordig ook het Amerikaanse staatsburgerschap heeft. In Canada is het aantal operahuizen nu eenmaal beperkt, en het aantal getalenteerde zangers groot. Hopkins werd geboren in Pembroke, een klein stadje op de grens van Ontario en Québec, niet ver van Ottawa. Zijn liefde voor het zingen vatte vlam toen hij op 12-jarige leeftijd *Les Misérables* zag. Bij het uitlaten van de hond probeerde hij uit volle borst de legendarische vertolker van Jean Valjean, de Ierse zanger Colm Wilkinson, te imiteren. Hij besloot zang te gaan studeren aan McGill University in Montreal, bij Dixie Ross-Neill en haar echtgenoot Bill Neill.

Bad guy

In februari van dit jaar zong Hopkins Papageno in Toronto, na *The New Prince* maakt hij in mei zijn debuut als Don Giovanni in Salt Lake City. Volgens eigen zeggen is hij in zijn hart een Mozart-man, maar hij zingt ook graag hedendaagse muziek. Voor zijn debuut-cd *Let Beauty Awake* koos hij de liedcyclus *Images of Canada* van zijn landgenoot Srul Irving Glick. In Rachel Portmans opera *The Little Prince* (2003) zong hij vorig seizoen de rol van de piloot. Onlangs zong hij in Houston de rol van Harry Baily in Jake Heggie's *It's a Wonderful Life*, een wereldpremière. Hopkins schept er genoeg in om de 'bad guy' te spelen. Hij gaat daarbij altijd op zoek naar karaktereigenschappen die het publiek aanspreken, niemand is 100% slecht. Hoewel Engels zijn moedertaal is, is in het Engels zingen een uitdaging voor de perfectionist, veel lastiger dan Italiaans. "Mijn doel is dat het publiek elk woord verstaat, zonder naar de boventitels te hoeven kijken."

IEDEREEN BEGINT BIJ NUL

Carine Alders

Karin Strobos

De Nederlandse mezzosopraan Karin Strobos zingt Fortuna, de lotsgodin die Machiavelli terzijde staat in zijn reis door de tijd. In 2011 maakte ze haar droomdebuut bij De Nationale Opera als invaller in de rol van Octavian in Strauss' *Der Rosenkavalier*. Daarna volgden rollen in *La traviata* en *Armide*.

Strobos is dol op De Nationale Opera. "Voor elke uitnodiging sta ik heel erg open. Het is heerlijk om 'thuis' te spelen. En om splinternieuwe stukken te zingen is helemaal leuk. Het is tof om muziek als allereerste uit te mogen voeren. Ik had het script gelezen, maar eigenlijk weet je niet waar je ja tegen zegt. Je kunt niet weten of een rol je ligt, maar ik hou van uitdaging. Ik ben meteen op Youtube gaan zoeken naar muziek van

Mohammed Fairouz. Het is heel anders dan ik gewend ben, maar wel toegankelijk. Geen idee wat ik kan verwachten, maar ik heb groot vertrouwen in Lotte de Beer. Zij is gewoon iemand met goede 'vibes'. Een aantal keer misten we een kans om samen te werken, maar nu gaat het dan echt gebeuren. De eerste dagen van een repetitieperiode zijn altijd spannend. Killing! Ken je je rol goed genoeg? Voel je een klik met je regisseur, met je collega's? Wat helpt is dat het voor iedereen spannend is. Iedereen begint bij nul."

Opera en kamermuziek

De rol van Fortuna is belangrijk in de opera, maar het zingen is relatief beperkt. Er zijn geen aria's zoals bij Mozart of Verdi. Soms wordt er gesproken, niet gezongen. Ook dat is nieuw voor de enthousiaste mezzosopraan. "Eigenlijk maakt het niet uit of de rol groot of klein is. Of je nu twee zinnen zingt of een hele avond, je doet voor alles je stinkende best. Een opera is toch een kwestie van samenwerken, iedereen leeft met elkaar mee."

Eigenlijk maakt het niet uit of de rol groot of klein is

Sinds 2014 is Strobos vast verbonden aan het operagezelschap van het Aalto-Musiktheater in Essen. "Ik had niet verwacht dat het me zo goed zou bevallen. Van het woordje 'vast' krijg ik het toch een beetje benauwd. Maar het is een fijn huis om in te mogen werken. De sfeer is goed, van de portier tot de kledster. Het brengt verplichtingen met zich mee, maar ze denken ook mee over mijn ontwikkeling als zangeres."

Zelf vindt ze kamermuziek belangrijk voor haar ontwikkeling. "Ik heb opera en kamermuziek allebei nodig, dat wordt steeds duidelijker. Bij kamermuziek hoef je natuurlijk geen grote zaal te vullen, het is intiemer, heel erg in het hier en nu. Bovendien: er is zoveel mooie muziek! Maar ik hou er ook erg van om in een karakter te kruipen en deel uit te maken van een groter geheel. Ik zal er alles voor doen om beide disciplines vast te houden."

LA MONNAIE AT
TOUR &
TAXIS

MAA

17

>

31

APR

2

'17

DE MUNT / LA MONNAIE
FOXIE!

HET SLUWE VOSJE
LEOŠ JANÁČEK

EEN VOSJE VALT NIET TE TEMMEN

VANAF € 10

© Megan Cump, reworked by De Munt / La Monnaie

De Nationale Opera
presenteert

Opera Forward Festival '17

18
t/m
31
maart

New
Voices
New
Visions

 NATIONALE OPERA & BALLET

Operaforward.nl

Founding partners Opera Forward:

FONDS21

**VandenEnde
FOUNDATION**

Partners Opera Forward:

**BankGiro
Loterij** **FONDS**

dioraphte

Opera Forward Festival

18 t/m
31 maart
2017

Tussen 18 en 31 maart 2017 vindt de tweede editie plaats van het *Opera Forward Festival*. Het centrale thema van deze editie is MACHT/ONMACHT. *Opera Forward* is dé plek waar De Nationale Opera ruim baan geeft aan nieuwe werken, nieuwe initiatieven en nieuwe talenten.

Ook een volgende generatie kunstenaars en makers krijgt een podium en biedt ons zo nieuwe perspectieven op opera. Zo'n 350 studenten, afkomstig van verschillende onderwijspartners, werken in interdisciplinaire teams aan zes korte opera's die tijdens het festival worden uitgevoerd.

New Operas

Wozzeck

18, 21, 23, 26 maart '17
Aanvang 20:00 of 14:00 uur
Nationale Opera & Ballet

Aus LICHT

19 maart '17
Aanvang 20.30 uur
Nationale Opera & Ballet

The New Prince

24, 25, 26, 28, 29, 31 maart '17
Aanvang 20:30 uur
Stadsschouwburg Amsterdam

Fortress Europe

20, 21, 22 maart '17
Aanvang 20.00 uur
Rabozaal, Stadsschouwburg Amsterdam

Caliban

25, 26, 30 maart '17
Aanvang 17:00 / 18:30 / 21:30 uur
Compagnietheater

And You Must Suffer

28, 29 maart '17
Aanvang 20.00 uur
Muziekgebouw aan 't IJ

New Voices

Talents en hun voorstellingen

Tijdens *Opera Forward* gaan 6 korte opera's in première, gemaakt door interdisciplinaire studententeams. Alle Talents vertrekken vanuit de nog altijd relevante tekst van Georg Büchners toneelstuk *Woyzeck* (1837), die ook als startpunt diende voor de opera *Wozzeck*. Van hieruit zoeken zij naar nieuwe vormen om het thema macht/onmacht tot uitdrukking te brengen.

In totaal werken zo'n 350 studenten mee aan deze voorstellingen, afkomstig van alle Nederlandse conservatoria en verschillende kunstvakopleidingen.

Talent #1:

De grens is bereikt

Woensdag 22 maart 14.00-14.15 uur
Zaterdag 25 maart 13.00-13.15, 16.00-16.15 uur
Locatie: Entresol

Talent #2:

Hoofd Maal Tijd

Vrijdag 24 maart 18.30-18.45, 21.30-21.45 uur
Zaterdag 25 maart 17.00-17.15 uur
Locatie: Educatieruimte

Talent #3:

Seconds of Fear

Vrijdag 24 maart 18.30-18.45, 20.30-20.45 uur
Zaterdag 25 maart 19.00-19.15 uur
Locatie: Publieksfoyer 2^e balkon

Talent #4:

Aporia

Woensdag 22 maart 17.00-17.15 uur
Vrijdag 24 maart 20.30-20.45, 21.30-21.45 uur
Locatie: Boekmanzaal

Talent #5:

Oceanisch Verlangen

Woensdag 22 maart 18.00-18.15 uur
Vrijdag 24 maart 19.30-19.45, 22.30-22.45 uur
Locatie: Noodtrap

Talent #6:

Verbena

Vrijdag 24 maart 19.30-19.45, 22.30-22.45 uur
Zaterdag 25 maart 17.00-17.15 uur
Locatie: Montagehal

OFF Days

Drie dagen met een eigenzinnig programma.
Tickets voor de OFF Days zijn gratis verkrijgbaar
via operaforwardfestival.nl

OFF Day #1:**New
Compositions****Woensdag 22 maart**

Een middag lang verdiepen we ons in de (on)macht van de operamaker. Eerst richten we de blik naar binnen, vervolgens juist naar buiten. Welke machtsrelaties zijn er werkzaam binnen het artistieke team van een operaproductie? Welke hiërarchie is er bijvoorbeeld tussen de librettist, componist en regisseur? En hoe verhouden zij zich tot machtsstructuren in de wereld om hen heen? En tot slot: hoe kan kunst de wereld veranderen?

I.s.m. Gaudeamus Muziekweek

Programma

- 14.00 uur Talent #1: *De grens is bereikt*
- 14.30 uur Gesprek met componist Calliope Tsoupaki en regisseur Floris Visser van *Fortress Europe*
- 15.15 uur Tafelgesprekken makers & publiek
- 16.00 uur Keynote componist Meriç Artaç
- 17.00 uur Talent #4: *Aporia*
- 18.00 uur Talent #5: *Oceanisch Verlangen*

OFF Day #2:**New
Talents****Vrijdag 24 maart**

Maak kennis met een nieuwe generatie operamakers. Deze avond zijn 5 Talent-opera's te zien, gemaakt door interdisciplinaire studententeams. Parallel zullen vijf prominente kunstenaars vanuit hun persoonlijke visie reflecteren op het thema macht/onmacht. Van de kracht van kunst of juist de onmacht van de kunstenaar, tot artistieke strategieën om bestaande machtsrelaties te veranderen.

Programma

- 17.30 uur Keynote David Ignatius
- 18.30 uur Talent #2: *Hoofd Maal Tijd* + Talent #3: *Seconds of Fear*
- 18.45 uur Merlijn Twaalfhoven
- 19.30 uur Talent #5: *Oceanisch Verlangen* + Talent #6: *Verbena*
- 19.45 uur Nazmiye Oral
- 20.30 uur Talent #3: *Seconds of Fear* + Talent #4: *Aporia*
- 20.45 uur Ola Mafaalani + Renzo Martens + open podium
- 21.30 uur Talent #2: *Hoofd Maal Tijd* + Talent #4: *Aporia*
- 22.15 uur Slotdebat sprekers
- 22.30 uur Talent #5: *Oceanisch Verlangen* + Talent #6: *Verbena*
- 23.00 uur Afterparty: The Rest is Noise met Geo Wyeth en Arif

OFF Day #3:**New
Vocals****Zaterdag 25 maart**

Maak kennis met een nieuwe generatie zangers. Deze dag wordt eenmalig een groot koor gevormd van zangstudenten van alle Nederlandse conservatoria. Een muzikaal experiment met de verbindende kracht van muziek als uitgangspunt – een bijzonder proces waar het publiek getuige van kan zijn. De internationaal vermaarde koordirigenten Ching-Lien Wu en Hannah Conway geven openbare masterclasses die resulteren in uitvoeringen voor publiek. Aeham Ahmad, de 'pianist van Yarmouk', zal spreken over zijn ervaringen, over muziek als noodzaak en als bron van hoop in oorlogstijd.

Programma

- 12.00 uur deuren open
- 13.00 uur Talent #1: *De grens is bereikt*
- 13.00 uur Masterclass Ching-Lien Wu
- 13.45 uur Masterclass zangimprovisatie Hannah Conway
- 15.30 uur Presentatie Ching-Lien Wu
- 16.00 uur Talent #1: *De grens is bereikt*
- 16.30 uur Presentatie Hannah Conway
- 17.00 uur Talent #2: *Hoofd Maal Tijd* + Talent #6: *Verbena*
- 17.30 uur Keynote Aeham Ahmad
- 18.30 uur Hannah Conway afsluiting dag
- 19.00 uur Talent #3: *Seconds of Fear*

Opera Forward Festival '17

New voices, new visions

Meer informatie? Ga naar het online magazine en lees interviews met makers en essays over opera en maatschappij. Kijk op operaforward.nl

Interview met Lotte de Beer, regisseur van *The New Prince en Caliban*.

“Opera is een super relevante kunstvorm. Zeker in deze tijd waarin de rol van religie is veranderd, we minder gedeelde rituelen hebben en er niet langer één waarheid is. Juist in deze tijd zijn gedeelde ervaringen van levensbelang. Wat de ervaring van opera zo krachtig maakt is de werking op drie niveaus: de muziek dringt de ziel binnen, de tekst spreekt tot het hoofd en alle pijn en emoties resoneren in de onderbuik. Tel daar nog eens de kracht van het beeld bij op en je hebt een overrompelende, fysieke ervaring. En opera behandelt alle grote thema's: leven, dood, liefde, sterfelijkheid.”

'Vrouwe Europa is geen weerloze deerne'. Essay van Meredith Greer, geïnspireerd op *Fortress Europe*.

“Daar waar angst ontstaat voor 'de ander', daar waar we bang zijn voor de aantasting van cultuur, van normen en waarden, ontstaat vaak ook de discussie over de puurheid van vrouwen die beschermd moet worden. [...] In *Fortress Europe* wordt dit beeld op zijn kant gezet. Het personage Europa is hier geen weerloze deerne die aangevallen en bezoedeld dreigt te worden, maar een in zichzelf gekeerde, starre, angstige oude vrouw. Geen Brigitte Bardot als boegbeeld, maar een personage dat me bij vlagen doet denken aan de moeder van Tony Soprano.”

Interview met mezzosopraan Nora Fischer, die verschillende rollen zingt in *The New Prince*.

“Er is bij nieuwe muziek nog geen voorgeschiedenis. Het publiek heeft, anders dan bij bijvoorbeeld traditionele opera, nog geen specifieke verwachtingen. Ik ga dan ook heel flexibel het repetitieproces in, omdat er gaandeweg nog zoveel kan gebeuren.”

“Ik denk dat *The New Prince* zal laten zien hoe weinig we van het verleden hebben geleerd, en hoe belangrijk het is om politici altijd met een gezonde dosis achterdocht te bezien. Maar het is natuurlijk zo dat het werk in het licht van de verkiezingsuitslag zal dit werk echt een actuele betekenis zal krijgen. En het is een heel gek idee dat wij tijdens het repetitieproces ook nog niet weten wat die zal zijn.”

Interview met Małgorzata Szcześniak, decor- en kostuumontwerper van *Wozzeck*.

“Opera is meer dan een verhaal van A naar B. We moeten een breder perspectief laten zien. Het mag niet eenduidig zijn. Ik open mijn hoofd. We openen onze hoofden. En hopelijk openen we de hoofden van andere mensen om andere posities, opties en plekken te gaan zien. Dit is voor mij het belang van nomadisch leven.”

Interview met Pierre Audi, regisseur van *And You Must Suffer*.

“In de *Johannespassie* zitten vele echo's van wat momenteel aan de gang is in het Midden-Oosten. Dat maakt het werk erg actueel. De compositie van Samir is dan als een mini-requiem in het hart van de passie, niet enkel voor Christus, maar voor de mensheid.”

Programma

Zes nieuwe opera's
Drie wereldpremières
Zes studentenvoorstellingen
drie OFF days
en meer...

Reprise

A DOG'S HEART

ALEXANDER RASKATOV

1953

Topproductie

De wereldpremière *A Dog's Heart* was een van de toproducties in het Holland Festival 2010. De moraal van het stuk luidt dat de vorderingen van de medische wetenschap niet altijd een zegen zijn. Nadat de hond Sjarik de hypofyse en testikels van een mens ingeplant heeft gekregen, ontwikkelt het gemuteerde dier zich namelijk tot een gewetenloze misdadiger, Sjarikov...

Adembenemend

Regisseur Simon McBurney raakte sterk geïnspireerd door Raskatovs compositie. De satirische tekst, gebaseerd op een novelle van Michail Boelgakov, deed de rest. McBurneys enscenering is adembenemend, geestig en vol vaart. Uniek is het aandeel van de poppenspelers van het Blind Summit Theatre, die duidelijk zichtbaar op het toneel een meer dan levensgrote hond laten bewegen.

Zie operaballet.nl voor het verhaal.

Opera in twee akten
(16 scènes) en een epiloog

Libretto

Cesare Mazzonis

Wereldpremière

7 juni 2010
Nationale Opera & Ballet
Amsterdam

Muzikale leiding

Martyn Brabbins

Regie en choreografie

Simon McBurney

Decor

Michael Levine

Kostuums

Christina Cunningham

Licht

Paul Anderson

Video

Finn Ross

Poppen

Blind Summit Theatre

Mark Down

Nick Barnes

Beweging

Toby Sedgwick

Filipp Filippovitsj

Sergei Leiferkus

Bormental

Ville Rusanen

Sjarikov

Peter Hoare

Darja/Onaangename

stem Sjarik

Elena Vassilieva

Zina

Nancy Allen Lundy

Sjvonder

Alexey Sulimov

Vjasemskaja/

Aangename stem Sjarik

Andrew Watts

Verloofde van Sjarikov

Sophie Desmars

1ste patiënt/Provocateur

Robert Wörle

2de patiënt

Annett Andriesen

Proletariërs

Sophie Desmars

Andrew Watts

Alexey Sulimov

Piotr Micinski

Rechercheur

Piotr Micinski

Nederlands Kamerorkest

Koor van De Nationale Opera

Instudering

Ching-Lien Wu

Première

22 april 2017

Voorstellingen

25, 28, *30 april 2017

2, 5 mei 2017

20.00/*14.00 uur

Nationale Opera & Ballet

Voorstellingsduur

2 uur en 55 minuten,

inclusief 1 pauze

Inleidingen

Bart Hermans

19.15/*13.15 uur

Foyer

Nationale Opera & Ballet

ONTELBARE SJARIKOV

Klaus Bertisch

Alexander Raskatov

Alexander Raskatov is een van de belangrijkste componisten van de Russische avant-garde. In 2010 presenteerde De Nationale Opera met *A Dog's Heart* de wereldpremière van zijn eerste voltooide opera. Deze staat in de traditie van de komisch-satirische muziektheaterwerken van zijn landgenoten Dmitri Sjostakovitsj en Alfred Schnittke.

Voor de compositie die Raskatov in opdracht van DNO maakte, koos hij een vertelling van Michail Boelgakov (1891-1940). Het verhaal speelt zich af in het postrevolutionaire Rusland en houdt zich op kritische wijze bezig met de politieke toestanden in de Sovjet-Unie. Boelgakov studeerde aanvankelijk medicijnen en meldde zich tijdens de Eerste Wereldoorlog als vrijwilliger bij het Rode Kruis. Aan het front liep hij zware verwondingen op, waardoor hij zijn hele verdere leven pijn leed en verslaafd raakte aan morfine-injecties. Na de oorlog koos hij voor een loopbaan in de literatuur.

Zijn houding tegenover het Sovjetregime was aanvankelijk ambivalent. Naast satirisch-ironische commentaren schreef Boelgakov een toneelstuk waarin hij Stalins vroege revolutionaire activiteiten verheerlijkte. De publicatie van zijn vertelling *Hondenhart* (1925), waarin professor Filipp Filippovitsj de straathond Sjarik door de transplantatie van een menselijke hypofyse en menselijke teelballen in de mens Sjarikov verandert, werd echter na een besloten leessessie verboden.

Repressies

Een situatie die de auteur in zijn novelle beschrijft, overkwam hem later zelf. In 1930 vroeg hij het Stalin-regime verlof om te emigreren, waarop de dictator hem persoonlijk opbelde met de vraag of hij de Sovjet-Unie werkelijk wilde verlaten. Boelgakov kon slechts antwoorden dat een schrijver buiten zijn vaderland niet echt kon functioneren. In *Hondenhart* belt Filippovitsj de Grote Baas op, om te dreigen met emigratie wanneer hij zijn privileges als arts niet mag behouden. Dit wordt hem toegezegd, maar later krijgt hij alsnog repressies te verduren.

Daarna werden Boelgakovs werken gecensureerd of geboycot. Zijn roman *De Meester en Margarita* (postuum uitgegeven in 1966) wordt tegenwoordig beschouwd als een van de grootste romans uit de 20ste eeuw. Daaruit is de uitspraak 'Geen pas – geen persoon' afkomstig, waarmee ook een passage in *Hondenhart* verwantschap vertoont. De kwestie van de identiteit van de mens geworden hond is net zo prangend als de bedreiging van de schepper door zijn eigen creatuur. Pas in de jaren vijftig werd Boelgakov volledig gerehabiliteerd, terwijl *Hondenhart* niet eerder dan in 1987 is uitgegeven. Al in 1973 had de Amerikaanse componist William Bergsma deze stof gebruikt voor een opera, zonder blijvend succes. Ook zijn er een film en een toneelstuk van gemaakt.

Russische taal en ziel

Raskatov heeft diepe belangstelling voor het componeren in zijn moedertaal en ziet het als zijn plicht veel ruimte te geven aan het (Russische) woord, zoals hij dat heeft gedaan in composities voor solostemmen of koor. Maar het meest inspireerden hem de opera's van Moesorgski, Prokofjev of Sjostakovitsj, waarbij hij die van Moesorgski omschrijft als zijn Bijbel. Moesorgski was volgens Raskatov de eerste en misschien ook de enige componist die met zijn muziek diep door wist te dringen in de betekenis van de taal en die met eenvoudige middelen de Russische ziel tot klinken kon brengen.

Raskatov ziet Sjostakovitsj' behandeling van de taal als een verdere ontwikkeling van de lijn die Moesorgski was begonnen en die werd voortgezet door Alfred Schnittke – met name in diens opera *Life with an Idiot* (wereldpremière DNO 1992). Hier blijken de verbanden tussen de Russische oude meester van de satire en ironie Nikolaj Gogol (op wiens tekst *De neus* van Sjostakovitsj is gebaseerd), de fantasierijke popliterator uit onze tijd Victor Jerofejev (librettist van *Life with an Idiot*) en de maatschappijkritische satiricus Boelgakov uit Stalins tijd. Raskatov zal er heel trots op zijn als hij deze lijn verder mag ontwikkelen.

Brandende thema's

De componist koos Boelgakovs verhaal puur intuïtief, maar zag onmiddellijk in dat het scenario voor toeschouwers van nu van het grootste belang was. Boelgakov parodieert een nieuwe levensstijl, die door een nieuw regime wordt gepropageerd. In Raskatovs ogen bestaan er in het Rusland van deze tijd talrijke Sjarikovs, die met miljoenen dollars lopen te smijten, maar die het liefst hun eigen schepper om zeep zouden willen brengen. Tegelijk blijft er de vraag waarom een land zich ontwikkelt in een richting die niemand een werkelijke kans biedt om een normaal leven te leiden.

Waarschijnlijk, denkt Raskatov, was Boelgakov zich er niet eens van bewust dat hij met zijn novelle zoveel brandende thema's aansneed. Naast de ethische vraag of het eigenlijk wel is toegestaan met menselijk of dierlijk leven te experimenteren, staat de vraag naar de rechten van reeds bestaande schepsels. En wanneer de professor ten slotte zijn operatie ongedaan maakt en de mens Sjarikov weer in de hond Sjarik terugverandert, blijft de zekerheid dat er nog vele anderen in zijn soort zijn en dat die er altijd zullen zijn.

Met een knipoog zegt Raskatov: "Wat is prettiger: met een lieve hond of met een verschrikkelijke mens te maken te hebben?" Maar dan gaat hij in volle ernst verder: "Zelf ben ik bang dat de culturele wereld wordt opgevreten door deze ontelbare Sjarikovs." Hij benadrukt dat het niet zijn bedoeling was een politieke opera te schrijven. "Dat staat ver van mij af. Maar ik geloof in de kracht van de combinatie van tekst en muziek. Het woord kan de wereld veranderen. Alleen daardoor ben ik in staat om te werken. Als ik met mijn opera maar één persoon in zijn binnenste weet te raken, ben ik al gelukkig. Ik draag geen oplossingen aan, ik werp enkel vragen op."

Polystilisme

Met zijn librettist Cesare Mazzonis schiep Raskatov een snelle

opeenvolging van scènes. Je ziet hoe makkelijk het is een hond met een worst te verleiden, maar ook hoe indringend mens en dier kunnen opeisen waar ze menen recht op te hebben. Raskatov geeft zelf aan dat hij niet bij een specifieke muzikale school hoort, maar het blijkt vanzelf dat je een werk met zoveel lagen uitsluitend polystilistisch kunt benaderen, zoals Sjostakovitsj deed met *De neus* en Schnittke met *Life with an Idiot*. "Ik kan niet slechts één richting volgen. Zonder een eclecticus te willen zijn hoop ik in deze opera meerdere dingen te verenigen, net zoals ik hoop verschillende lagen in het publiek aan te spreken."

'Het woord kan de wereld veranderen'

Zo horen we militaire instrumenten, die de oorlogswereld van het Rusland uit de jaren twintig representeren, naast folkloristische instrumenten, die voor de schurkenwereld van de hoofdfiguur staan. Zonder dat hij rechtstreekse citaten gebruikt, zijn er verwijzingen naar de tijd waarin de handeling zich afspeelt, en naar de Revolutie. Terwijl Sjarikov zich bedient van schunnige volkspoëzie, is Filipp Filippovitsj in een barokke recitatiefstijl te horen.

Op de vraag hoe hij zijn opera zou typeren, antwoordt Raskatov lachend: "Nadat ik honderd pagina's klaar had, viel mij op dat ik veel staccato-accenten had geplaatst. Daarom overwoog ik heel even om het geheel een 'opera staccato' te noemen." Uiteindelijk werd de ondertitel heel neutraal: 'Opera in twee akten en een epiloog'.

De wereldpremière van deze briljante zwarte komedie was tijdens het Holland Festival 2010 een overweldigend succes. Weldra was er geen kaart meer te krijgen en moesten veel belangstellenden worden teleurgesteld. Voor hen is deze reprise een herkansing, evenals voor de velen die *A Dog's Heart* terecht nog een keer willen zien.

Bewerkt en vertaald door Frits Vliegthart

A Dog's Heart, 2010

HET BOETSEREN VAN DE KLEI

Willem Bruls

Michael Levine

Zes jaar geleden ging in Amsterdam *A Dog's Heart* met veel succes in wereldpremière. In dit overrompelende totaaltheater was de visuele vormgeving minstens even belangrijk als tekst en muziek. Voor het decor tekende Michael Levine (Canada, 1961), die in Amsterdam al regelmatig werkzaam was. Nu deze productie weer op het toneel komt te staan, is het tijd voor een gesprek met hem.

Michael Levine heeft een drukke agenda. Ik vertel hem dat ik onder de indruk was toen ik ter voorbereiding van dit interview zijn website bezocht en zag dat hij voor zeventig producties het decor had gemaakt. Hij schaterlacht: "Dat is nog niet eens de helft van al mijn ontwerpen. Op de website staan alleen de projecten uit het digitale tijdperk. Er is nog een grote 'zwart-wit-periode' die daaraan vooraf gaat." Dat verbaast eigenlijk niet, want Levine werkt met talloze veelgevraagde regisseurs samen, onder wie Robert Carsen en Deborah Warner.

Hoe is dat allemaal zo gekomen?

"Mijn eerste opleiding had ik aan het Ontario College. Ik wilde schilder worden, maar de gedachte dat ik eenzaam op mijn atelier zou moeten doorbrengen vloog me naar de keel. In Toronto kon ik als schilder-in-spe aan decorontwerpen meewerken. Die hele wereld van inlezen, inluisteren en samenwerken met een team boeide me. Vervolgens studeerde ik decorontwerp in de Verenigde Staten en in Londen. Aansluitend kon ik in Engeland, Schotland en Canada aan de slag. Dat was grotendeels theater. Opera kwam op mijn pad door een samenwerking met regisseur Lofti Mansouri bij de Canadian Opera Company. Al snel daarna vroeg Robert Carsen me voor zijn eigen eerste opera: *Mefistofele*."

Je werkt veel met Robert Carsen, maar ook met andere regisseurs. Hoe ervaar je die afwisseling?

"Elke samenwerking is uniek, zelfs een nieuw project met dezelfde regisseur. Met Robert is de band natuurlijk bijzonder omdat we samen artistiek opgroeiden. Ik ben door hem gevormd. Verder merk ik dat er conceptuele regisseurs zijn en anderen die alles openlaten. Er zijn er die georganiseerd zijn en die dat niet zijn. Het is ook belangrijk of het theater is of opera. Bij theater kun je in de tien weken repetitietijd nog alles bedenken, terwijl bij opera alles van tevoren vast moet liggen. Simon McBurney is duidelijk een theatermaker voor wie de alchemie in de repetitieruimte belangrijk is.

Voor mij is een ontwerp geslaagd als er sprake is geweest van volledige samenwerking in het hele proces. Uiteindelijk moet niet meer zichtbaar zijn waar het decorontwerp ophoudt en het werk van de regisseur begint, er moet geen overgang voelbaar zijn. Daarvoor is het van belang dat ik de ideeën van de regisseur en het team begrijp. Dat is ook de reden dat ik het fantastisch vind om bij de research, het verzamelen van

A Dog's Heart, 2010

informatie en de ideeënvorming betrokken te zijn. Uiteindelijk moet het lijken alsof het ontwerp uit één stuk klei geboetseerd is."

Je hebt regelmatig in Amsterdam gewerkt. Achtereenvolgens: *Rigoletto*, *Dialogues des Carmélites*, *Fidelio*, *Carmen*, *A Dog's Heart*, *Die Zauberflöte* en *Hänsel und Gretel*. Zonder de andere producties te kort te willen doen, denk ik dat *Dialogues* bijzonder veel indruk heeft gemaakt, ook visueel.

"Het uitgangspunt was om de eenvoud van een klooster en het leven van een non te benaderen. Toen het model klaar was, heeft Robert er nog veel meer uitgehaald – zoveel zelfs dat ik bang werd dat het niet meer zou werken. Maar ik had er vertrouwen in dat juist die leegte iets moois zou kunnen worden. Later kwam het idee van de enorme mensenmassa, die eigenlijk deel uitmaakt van de architectuur. Het was geweldig dat DNO honderd figuranten op het toneel kon zetten. Dat dat allemaal goed verliep, heeft ongetwijfeld te maken met jullie poldermodel. De koppen bij elkaar steken, en collectief beslissingen nemen en oplossingen vinden."

En toen kwam in 2010 Alexander Raskatovs *A Dog's Heart*, de eerste operaregie van Simon McBurney...

"Ja, en het lastigste was dat er alleen een complexe partituur lag, die ik moeilijk kon duiden. Dat maakte het ontwerpen ook moeilijk. Ik reisde af en aan naar Simon in Londen. Een jaar voor de première presenteerden we het model en iets later was er de zogenaamde Bauprobe, waarbij het decor in simpele vormen op het toneel wordt gebouwd om de technische mogelijkheden te checken. Dat eerste ontwerp was een draaitoneel met veel tapijten op de grond. Ik keek naar Simons gezicht en begreep dat hij het niet zag zitten. Ik had vervolgens nog twee weken tijd om een nieuw idee te leveren. Simon kwam daarvoor naar Toronto en we hadden – om het wat voorzichtig uit te drukken – nogal verhitte discussies. Maar er kwam een moment waarop we elkaar plots begrepen en toen duurde het slechts een kwartier voordat we een bevredigende oplossing

hadden. Beiden begrepen we hoe de klei geboetseerd moest worden."

En dat was?

"Het basisprobleem was dat we het appartement en het interieur daarvan heel belangrijk vonden, maar tegelijkertijd scènes op straat en andere locaties moesten realiseren. Het grote en luxe appartement staat symbool voor de positie van de wetenschappers Filipp Filippovitsj en Bormental, terwijl de gewone Russen in piepkleine communewoningen woonden. Sommige mensen zijn blijkbaar meer gelijk dan andere... Die kritiek zit ook in Boelgakovs novelle, wat verklaart waarom hij geen vriend van Stalin was. We moesten een oplossing vinden om de vele locaties in deze nogal bizarre opera vorm te geven, vooral die afwisseling tussen interieur en exterieur.

Het basisidee werd één massieve muur die op één punt haast alle kanten op kon scharnieren. Daar kon Simon alle mogelijke ruimtes mee creëren. Verder is er een wand met bedrukt behang, die bij elke voorstelling vervangen moet worden. Ook daar moesten we een praktische oplossing voor vinden. Bovendien moesten al deze elementen geschikt zijn om video en film uit de expressionistische begintijd van de Sovjet-Unie op te projecteren."

Je noemde al Boelgakov en zijn wetenschappers. Dan is er natuurlijk nog de hond!

"Het idee om de hond door bunraku-spelers te laten spelen was er al vrij vroeg, hoewel ook andere ideeën de revue zijn gepasseerd. De hond staat voor Rusland, die door de operatie wordt omgebouwd tot de communistische Sovjet-Unie. Hij vindt het als verlopen straathond vervolgens wel lekker aangenaam in dat mooie warme appartement met genoeg te eten. Hij wordt paradoxalerwijs representant van een nieuwe gepri-vilegieerde elite, maar is niet in de hand te houden. Dat kan alleen maar vernietiging tot gevolg hebben, dus is het zaak hem weer terug te opereren naar een gewone straathond. In de hoop dat daarmee het onheil op tijd wordt afgewend..."

'WE HOUDEN VAN EXCENTRIEK'

Hein van Eekert

Peter Hoare in *Manon Lescaut*, oktober 2016

Peter Hoare keert terug naar De Nationale Opera om Sjarikov in *A Dog's Heart* te vertolken. Wederom een bijzonder karakter voor de tenor die eerder te zien was in *Hänsel und Gretel* en *Manon Lescaut*.

Een heks, een balletmeester, een hond, een televisiepersoonlijkheid, een gokverslaafde Duitser in een Russische opera en Faust: het repertoire van tenor Peter Hoare beweegt zich tussen dat van de *leading man* en de karakteracteur – als de hondman Sjarikov in *A Dog's Heart* is hij beide. We zagen hem in Nederland als de Heks in *Hänsel und Gretel* en hij gaf danslessen aan Eva-Maria Westbroek in *Manon Lescaut*. Hij speelde Larry King in *Anna Nicole* in ROH Covent Garden, maar hij zong ook Hermann in *Pique dame* en de titelrol in *La damnation de Faust* van Berlioz.

Faust zong hij bij English National Opera in Londen, in de productie van debuterend operaregisseur Terry Gilliam, wiens *Benvenuto Cellini* we in Amsterdam konden zien: "Hij was zo bang voor het regisseren van opera toen we *La damnation de Faust* deden. Zijn Monty Python-collega Terry Jones had op kleinere schaal al opera's gedaan, maar voor dit project werd Gilliam gevraagd, omdat hij de grote filmregisseur is. Hij gaf openlijk toe dat hij niet zoveel wist van het regisseren van opera; natuurlijk was hij door zijn ervaring met films heel goed in het regisseren van acteurs, maar opera was nieuw. Hij was er echter heel handig in en hij had een van de meest ervaren en geweldige assistenten in Leah Hausman: ze is ongelooflijk intelligent en heel goed in het regisseren van het koor, wat voor mij het kenmerk is van een groot operaregisseur."

Techniek van het spelen

Hoare heeft een aantal bijzondere regisseurs gezien. Zoals bijvoorbeeld die van *A Dog's Heart*: Simon McBurney. Een man met een heel aparte werkwijze, vertelden andere zangers in interviews: "Afwijkend? Niet van de regisseurs met wie ik gewerkt heb. Hij doet veel *warm-ups* en veel theateroefeningen, maar dat deed Patrice Chéreau ook. Chéreau was een van de grote regisseurs van onze tijd en Simon McBurney is dat evenzeer. Toen hij *A Dog's Heart* deed, was hij helemaal nieuw voor de opera: je kon als het ware de verse verf nog ruiken. Hij heeft zijn theatergroep Complicite en hij heeft films en theater gedaan als regisseur en acteur. Hij is een geweldig acteur. Ik heb heel veel van hem geleerd over de techniek van het spelen: degenen die het acteren eenvoudig laten lijken, zijn meestal ook de acteurs die de meeste voorbereiding doen. Ik denk nog steeds dat McBurney een *Wozzeck* zou moeten doen: volgens mij zou hij die fantastisch neer kunnen zetten. Ik heb drie keer in *Wozzeck* gestaan en mijn favoriete

Peter Hoare in *Hänsel und Gretel*, december 2015

productie tot dusver is die van Richard Jones, maar ik denk dat McBurney er ook het talent voor heeft."

Hoofd- en karakterrollen

Het blijkt kenmerkend voor Peter Hoare dat hij in zijn lof voor operamakers het hele spectrum benoemt: in de loop van het gesprek passeren regisseurs, medewerkers van de afdeling kap en grime, collega-tenoren en regieassistenten de revue. Opera is duidelijk meer dan alleen zingen. Een aanbod om in Frankrijk Tamino in *Die Zauberflöte* te zingen, wees hij bijvoorbeeld af, want hij vindt dat hij daar te oud voor is. Hij droomt van de titelrol in *Peter Grimes*, maar hier twijfelt hij over zijn postuur. De rol heeft een grote stem nodig ("Heb je Peter Pears nog horen zingen? Die had een enorm volume.") en die heeft Hoare: van Siegmund in Wagners *Die Walküre* heeft hij de muziek al gezongen en hij kijkt wel eens naar Tristan, al heeft heldentenor Stuart Skelton hem gewaarschuwd: "Je kunt die rol nooit perfect doen." Mime in Wagners *Siegfried* zou hij bijzonder graag vertolken.

Ik heb het gevoel dat een aantal andere zangers de rol geweigerd heeft

---

Het zingen van zowel hoofd- als karakterrollen uit het tenor-repertoire lijkt een Britse kwaliteit: Philip Langridge en Robert Tear deden het ook. "Bij hen was het een bewuste keuze," zegt Hoare, "maar mij is het eigenlijk gewoon overkomen." Peter Hoare heeft er plezier in: "Het is toch geweldig om Larry King in een opera te mogen neerzetten?"

Redelijk mannelijk

Peter Hoare mag als Sjarikov nieuw zijn voor Nederland, maar hij is wel de man die de rol overal in Europa vertolkt heeft. Bij English National Opera zong hij hem in het Engels, hetgeen hem geholpen heeft het ritme van Sjarikovs taalgebruik te vinden in de muziek. Dan is er nog de ligging van de rol: "Sjarikov is gecomponeerd voor Alexander Kravets en voor zover ik het begrijp, heeft Kravets aan Raskatov gevraagd om de muziek voor Sjarikov zo hoog mogelijk te schrijven." De zanger schiet in de lach als hij zegt: "Het maakt de rol moeilijk te casten en dat is misschien de reden dat ik hem op verschillende plaatsen in Europa heb mogen zingen. Ik heb het gevoel dat een aantal andere zangers de rol geweigerd heeft."

Het is, zo opperen wij, wel zijn eerste rol in Amsterdam waarin een deel van het kostuum in elk geval redelijk mannelijk is: een jas en een broek. Een verschil met de heks in *Hänsel und Gretel* en de nogal excentrieke outfit van de dansmeester in *Manon Lescaut*. "We houden van excentriek," zegt Hoare, "want daar leven we voor. Dat is vast ook een erg Brits trekje, want wij worden toch verondersteld heel excentriek te zijn?"

Voor Sjarikov komt er een prothetisch masker bij en dito oren en tanden. "En om spoilers te vermijden: schrijf maar op dat er nóg een prothetische verrassing bij het kostuum hoort. Niet verklappen welke... Ik moet overigens zeggen dat het zingen van onder het prothetisch masker geen problemen oplevert, want het is heel erg goed ontworpen."

Een vocaal hoog liggende rol en een prothetisch masker maken nog geen hond. Hoare werkte hard aan de motoriek van het karakter: "We hebben een workshop gedaan met Simons movement director: daarbij bestudeerden we honden-gedrag, dat we dan konden vermengen met mensengedrag. We zijn heel intens bezig geweest met de voorbereidingen, om het overtuigend te laten zijn." Het was intens werk, maar goed werk: "Ik heb in *A Dog's Heart* zo ongeveer de beste tijd van mijn hele carrière gehad. Hopelijk wordt dat zichtbaar voor het publiek van De Nationale Opera."

HET NATIONALE BALLET
PRESENTEERT

ONEGIN

Choreografie

John Cranko

Muziek

Pjotr Iljitsj Tsjajkovski

Muzikale begeleiding

Het Balletorkest o.l.v.

Ermanno Florio

Première

28 maart 2017

Voorstellingen

31 maart 2017

1, 2*, 5, 7, 8, 12, 15, 16* april
2017

20.15/*14.00 uur

Nationale Opera & Ballet

Inleidingen

19.30/*13.15 uur

Het ballet *Onegin*

Het ballet *Onegin*, gebaseerd op het gelijknamige boek van Poesjkin, is oorspronkelijk gemaakt in 1965 voor het Stuttgarter Ballett door John Cranko, een van de sleutelfiguren in het twintigste eeuwse ballet als het gaat om vernieuwende, verhalende balletten. Cranko reviseerde zijn ballet nog enkele malen, tot hij in 1967 een nieuwe versie presenteerde die sindsdien als dé standaard wordt beschouwd. Pas in 2001 heeft The Royal Ballet het ballet op het repertoire genomen, waar het nog steeds geregeld wordt uitgevoerd en in 2002 was het voor het eerst bij Het Nationale Ballet gedanst. In zijn ballet, dat is gestoeld op de academische dans, heeft Cranko een aantal andere stijlen verwerkt, waaronder volksdans, moderne dans, ballroom en acrobatiek. Voor zijn ballet koos Cranko niet de gelijknamige operamuziek van Tsjajkovski, maar een arrangement van minder bekende Tsjajkovski-composities van Kurt Heinz Stolze.

De dramatische hoogtenpunten vergen in technisch en artistiek oogpunt het uiterste van de dansers, vooral Tatjana's tweestrijd voordat zij Onegin afwijst is beroemd. Voor dansers behoren de hoofdrollen uit *Onegin* dan ook tot de meest felbegeerde in het klassiek repertoire: elke vrouwelijke soliste wil de rol van Tatjana dansen, elke mannelijke solist die van Jevgeni Onegin. Poesjkin was zelf ook fervent balletliefhebber. Hij schreef dat de zestienjarige ballerina Maria Danilova meer poëzie uitdrukte dan de gehele Franse dichtkunst bij elkaar.

ALEXANDER POESJKIN, DE ONBETWISTE MOZART VAN DE EUROPESE LETTEREN

Pieter Waterdrinker

Alexander Poesjkin

‘Onegin, wat zit je te geeuwen!’
‘Ach Lenski, dat doe ik al eeuwen!’
Grote literatuur is tijdloos, een cliché waarmee je als schrijver met enig fatsoen eigenlijk geen stuk kan beginnen. Toch doe ik het, met als onmiddellijke toevoeging: en de tijd, dat ongrijpbare fenomeen, weet grote literatuur steeds weer te vinden.

Als er één werk is waarvoor dit geldt, dan is het wel Alexander Poesjkins meesterlijke ‘roman in verzen’ *Jevgeni Onegin* uit 1833, die Tsjaikovski ruim vijftig jaar later inspireerde tot zijn gelijknamige beroemde opera. En vele kunstenaars daarna, zoals de choreograaf John Cranko die in 1965 voor het Stuttgarter Ballet de eerste opzet maakte voor het ballet *Onegin* dat twee jaar later zijn definitieve versie kreeg. Wederom, zij het niet die van de opera, met muziek van Tsjaikovski. Een poëem dat nog altijd even fris en dertel is, modern en zwierig, geestig en slim, waarbij het menselijke tekort en het tekort van dit (dikwijls veel te korte) bestaan op zacht-ironische wijze geniaal wordt weergegeven en opgeroepen. Het werk, waaraan Poesjkin bijna zeven jaar schreef, is nog altijd verplichte kost voor miljoenen kindertjes op de Russische scholen.

Reciteren

Mijn in Sint-Petersburg (destijds Leningrad) geboren vrouw Julia kent er nog steeds hele strofen van uit het hoofd, die ze soms zomaar - wandelend door het bos, onder het koken - begint te reciteren. Ze is niet de enige: in de kwarteeuw dat ik in Rusland woon heb ik ambtenaren ontmoet, dames van lichte zeden, fabrieksarbeiders en zwervers die hun zinnen plots lardeerden met een paar frasen uit Poesjkins *magnum opus*. Zoals een lerares mij tijdens de crisisjaren '90 in Moermansk boven de Poolcirkel eens toevertrouwde: “Zonder brood kan ik desnoods leven, zonder Poesjkin ben ik dood.”

Meesterwerk

Jevgeni Onegin werd onmiddellijk onthaald als een meesterwerk, met zijn eigenzinnige stilistische brille en levendig taalgebruik. De roman bleek de overgang in de Russische letteren van de poëzie naar het proza, waardoor Poesjkin feitelijk de wegbereider is van latere genieën als Gogol, Tolstoj, Tsjechov, Toergenjew en Dostojevski. De meeste gezaghebbende criticus uit die tijd, Vissarion Belinski, betitelde het als ‘een encyclopedie van het Russische leven.’

Driestuverroman

Een wonder, want feitelijk is het een verhaaltje van niets; de intrige van een driestuverroman. *Jevgeni Onegin*, een fat, een losbol uit Sint-Petersburg, vestigt zich op het landgoed

van zijn gestorven oom. Hij knoopt vriendschap aan met de romantische dichter Vladimir Lenski, die verliefd is op de lichtzinnige Olga. Onegin maakt kennis met haar zuster, de stille, dromerige, boekenlezende Tatjana die onmiddellijk als een blok voor hem valt. Maar de adellijke 'liefdesinvalid' Onegin, die affaires heeft bij de vleet, wijst haar af. Als Onegin Lenski tijdens een bal door te flirten met zijn verloofde Olga beledigt, leidt dat tot een duel, waarbij de laatste het leven laat. Na drie jaar ziet Onegin Tatjana terug, inmiddels getrouwd met een vadsige generaal, maar stralend als gastvrouw. Ditmaal zijn de rollen omgekeerd: het is nu de bliksemschicht die Onegin treft, doch het is te laat. Hoewel Tatjana nog altijd op hem verliefd is, blijft ze haar man trouw. Hun beider levens zijn voorgoed ongelukkig. Einde verhaal.

Oost-West

De discussie of Rusland een westers of een oosters land is, dan wel behoort tot een categorie *sui generis* woedt al eeuwen. En is na de Maidan-révolte in Kiev, gevolgd door de annexatie van de Krim door Rusland en de nieuwe Koude Oorlog die daarna lijkt te zijn uitgebroken, nog steeds angstig actueel.

Schizofreen

Telkens als Poetin de Russische 'derde weg' met patriottisch pathos in de gouden zalen van het Kremlin debiteert oogt hij applaus van zijn elite: oligarchen, politici, mensen uit de wetenschap en de kunsten. Maar in wezen is de bijval volstrekt schizofreen. Terwijl het Westen in de Russische staatsmedia de afgelopen jaren steeds vaker werd afgeschilderd als de vijand, kocht de Russische elite in datzelfde Westen massaal hun buitenhuizen en villa's; hun vrouwen en maîtresses vliegen met hun privéjets driftig tussen Moskou, Rome, Miami, Londen en Parijs heen en weer, terwijl hun kinderen studeren aan de duurste Zwitserse en Britse kostscholen en universiteiten.

Kritiek op de machthebbers

O, hoe zou Alexander Poesjkin, dat grillige literaire wonderkind, die onbetwiste Mozart van de Europese letteren, van deze collectieve hypocrisie hebben gesmuld! En deze met zijn alziende spottende blik genadeloos aan de kaak hebben gesteld. Het was ook door zijn kritiek op de machthebbers van toen dat hij, als briljante jongeling van even twintig, door de tsaar werd verbannen naar Kisjinov, de hoofdstad van Moldavië waar hij aan zijn Jevgeni Onegin-epos begon. Volgens Poesjkin, zoals hij liet blijken in zijn ondergrondse hekelgedicht *Ode aan de Vrijheid* uit 1818 en in tal van brieven en epigrammen, waren de dagen van de Romanovs geteld als de tsaren zich boven de wet bleven stellen. Een voorspelling die pas een eeuw later uitkwam, toen tsaar

Nicolaas II in 1917 aftrad en de bolsjewiek Vladimir Oeljanov, alias Lenin, met een coupe aan de macht kwam. Om een ander terreurregime te vestigen - de Sovjet-Unie - dat de levens van tientallen miljoenen mensen zou vergen. Volgens critici stelt Poetin zich, in het tweede decennium van zijn macht, opnieuw op als tsaar.

'In de kwarteeuw dat ik in Rusland woon heb ik ambtenaren ontmoet, dames van lichte zeden, fabrieksarbeiders en zwervers die hun zinnen plots lardeerden met een paar frasen uit Poesjkins magnum opus.'

Pussy Riot van zijn tijd

Onlangs dronk ik in een café in Sint-Peterburg een wijntje, met aan de wand een afbeelding van Poesjkin als hipster, inclusief baardje. Als politieke balling, die het had aangedurfd de autocratische macht van de tsaar in zijn geschriften te tarten, vormde Poesjkin in zijn eentje feitelijk de *Pussy Riot* van zijn tijd. Met de bijbehorende cultstatus. Net als de beruchte meidengroep, die hun met gekleurde bivakmutsen uitgevoerde act in de Christus de Verlosser-kathedraal in Moskou tegen de repressie van Poetin in 2012 moesten bekopen met een paar maanden strafkamp, was Poesjkin onbetwist een rebel.

De tsarentijd, de decennia onder de communisten, het huidige Rusland: het lijkt steeds weer neer te komen op oude wijn in nieuwe zakken. Net als veel Russen nu worden de helden in *Jevgeni Onegin* heen en weer geslingerd, om niet te zeggen soms ronduit innerlijk verscheurd door enerzijds de aantrekkingskracht van het Westen, met zijn individualistische hang naar vrijheid en rationaliteit, en anderzijds de eeuwige Russische lokroep, waarbij irrationaliteit, soms regelrechte gekte en collectivisme de boventoon voeren.

Life imitates art

Zelden, overigens, was er in de wereldliteratuur een schrijver voorbeeld van het adagium *Life imitates art* als met Poesjkin en zijn beroemdste dichtwerk. Het duel waarbij Lenski om het leven komt zou de voorbode zijn van Poesjkins eigen vroege dood in 1837, op zevendertigjarige leeftijd. Hij was inmiddels teruggekeerd uit zijn ballingschap, gevierd en

Het duel tussen Onegin en Lenski (schilderij van Ilja Repin)

gelauwerd als schrijver en zes jaar eerder in het huwelijk getreden met de negentienjarige onbetwiste Russische schoonheid Natalja, die hem vier kinderen schonk.

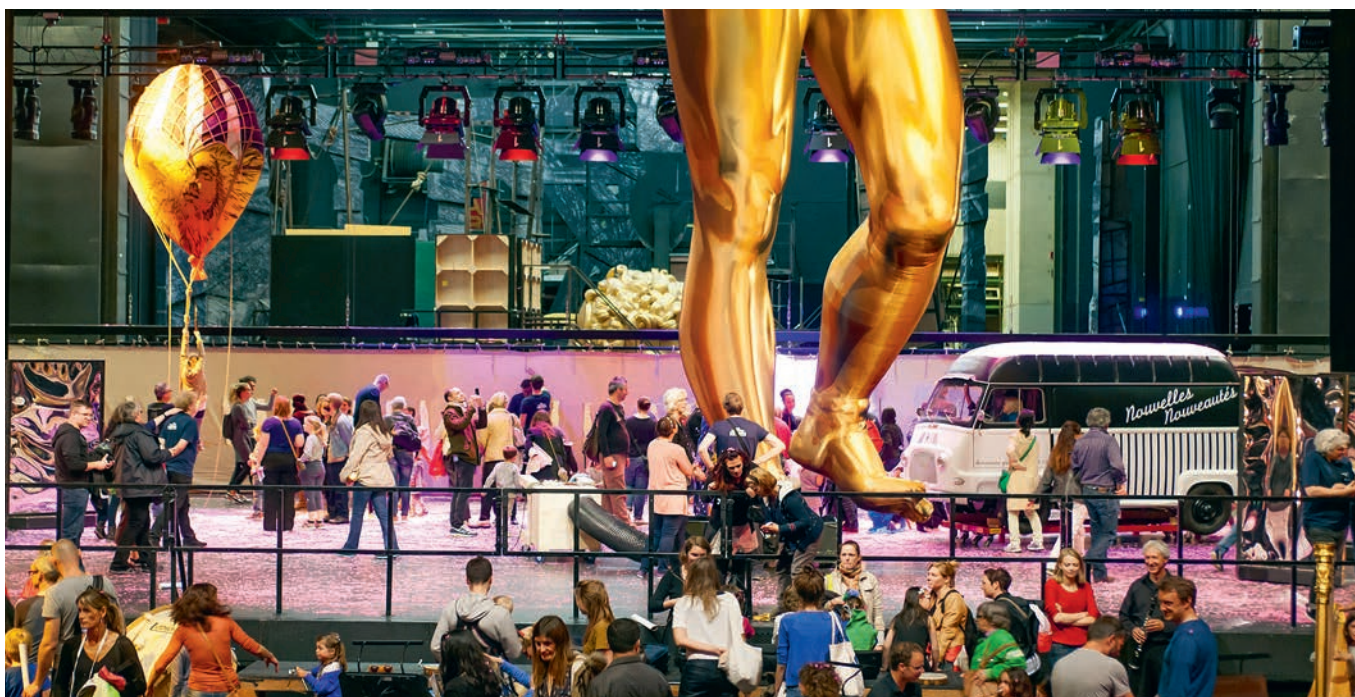
Herenliefde

In het Rusland van Vladimir Poetin is het niet *bon ton* om voor je homoseksuele geaardheid uit te komen; zelfs over de herenliefde-voorkeur van Tsjaikovski wordt nog altijd bij voorkeur gefluisterd. Ook toen de Nederlandse gezant van koning Willem I, Jacob baron van Heeckeren van Enghuysen, in 1833 met de twintig jaar jongere, aan lager al geraakte Franse aristocraat Georges d'Anthes zijn intrede deed in de Petersburgse beau monde, werd er gefluisterd. Ze zouden een homoseksuele liefdesrelatie hebben. Om de geruchten te ontzenuwen, begon de knappe d'Anthes, officieel de geadopteerde zoon van de ambassadeur, het in het openbaar aan te leggen met Poesjkins door iedereen begeerde vrouw.

Uiteindelijk restte er voor de dichter als vermeende 'hoorndrager' (bedrogen echtgenoot) niets ander dan het duel. Lenski werd meteen gedood. Zijn schepper, die bij het treffen met zijn rivaal in de januarisneeuw in zijn buik dodelijk werd verwond, stierf twee dagen later. Zijn leven was geëindigd als kunst; kunst die eeuwig is, weerbarstig als graniet. De kunst van Alexander Poesjkin.

Pieter Waterdrinker (Haarlem 1961) is romancier en woont al bijna een kwarteeuw in Rusland. Hij is de auteur van meer dan tien boeken. Zijn jongste roman *Poubelle* (Nijgh & Van Ditmar) is een bestseller.

OPEN HUIS

Op 8 april 2017 opent Nationale Opera & Ballet zijn deuren voor een breed publiek. Het jaarlijkse Open Huis is inmiddels uitgegroeid tot een groots en goed bezocht evenement. Wij nodigen u van harte uit deze feestelijke dag mee te maken!

De open route: tijdens het Open Huis is een groot deel van het gebouw geopend voor bezoekers, met uiteenlopende activiteiten en bijzondere exposities. Bezoekers kunnen zelfstandig een uitgezette route lopen langs bezienswaardige afdelingen zoals de Kostuumatelier, Kap en Grime en het Rekvisietenatelier. Zo krijgt u een uniek kijkje in de keuken.

Tentoonstellingen: bezoek verschillende, speciaal voor het Open Huis samengestelde tentoonstellingen. Zo is er een maquette-tentoonstelling. U krijgt achtergrondinformatie over het maakproces en kunt van dichtbij toneelbeeldontwerpen bekijken, ook van voorstellingen die nog in première gaan.

Rondleiding Techniek: Volg een rondleiding langs het toneel, gegeven door medewerkers van de toneel- en belichtingsdienst.

Zaalprogramma: van 11.00 tot 13.30 uur is er een gevarieerd zaalprogramma. Het Nationale Ballet geeft een openbare balletles, gevolgd door een korte voorstelling met pas de deux. En het Koor van De Nationale Opera en diverse operasolisten verzorgen muzikale optredens.

Open toneel: vanaf 13.45 uur is het toneel toegankelijk en kunt u de zaal eens van de andere kant bekijken. Het toneel wordt omgebouwd tot kinderlab. De techniekafdelingen geven demonstraties en laten kinderen actief meedoen: hoe bestuur je een bewegende lamp? En hoe worden grote decorstukken verplaatst? Maar je kunt ook omhoog worden gehesen of van de grote glijbaan uit de opera *Wozzeck* afroetsen.

Balletorkest: Van 13.45 geven musici van Het Balletorkest in de orkestbak demonstraties van de instrumenten die zij bespelen. Ook krijgt het publiek de gelegenheid om zelf instrumenten uit te proberen.

Zingen bij de Opera Kinderkoor: het Zingen bij de Opera Kinderkoor geeft 's middags in de nieuwe educatieruimte een uitvoering van *Prinses Turandot*, gebaseerd op de opera van Puccini.

Het plastic monster uit Hondenhartje: kinderen krijgen de gelegenheid mee te bouwen aan dit monster uit de voorstelling *Hondenhartje* en leren tegelijkertijd iets over plastic en de noodzaak tot recyclen.

JEUGDOPERA VANAF 8 JAAR

HONDENHARTJE

Première

13 mei 2017

Voorstellingen

14*, 17** mei 2017

19.00/*11.30 en 16.00 uur/

** 16.00 uur

Nationale Opera & Ballet

Concept en regie

Marcel Sijm

Libretto

Erik Bindervoet

Robbert-Jan Henkes

Muziek

Oene van Geel

Florian Magnus Maier

Decor

Roel van Berckelaer

Kostuums

Esmee Thomassen

Licht

Erik van Raalte

Dramaturgie

Klaus Bertisch

Al zingend door de plastic soep

Op een vrachtschip vol diepvriesproducten bevaren de Captain en zijn bemanning de wereldzeeën.

De sfeer zit er goed in en iedereen haakt in met de scheepsliederen. Maar de Captain heeft geen oog voor de natuur: hij gooit plastic overboord en schiet op vogels. Dan gaat het mis en raakt scheepshond Sjarik gewond.

Om hem te redden wordt een deel van de hypofyse van de Captain in de kop van Sjarik getransplanteerd. Als de vrachtaarder vast komt te zitten in de plastic soep, is een leiderschapstwist onafwendbaar. Twee ervaren jeugdoperacomponisten schreven de muziek: Oene van Geel (jazzmuzikant) en Florian Magnus Maier (componist van heavy metal, flamenco en modern klassiek).

BRASSERIE

FLO
AMSTERDAM

THEATER MENU

Brasserie FLO Amsterdam is gevestigd vlak bij het Rembrandtplein, op de hoek van de Amstelstraat en de Paardenstraat. Brasserie FLO Amsterdam is een uitstekende locatie voor culinaire liefhebbers en iedereen die van de Franse keuken houdt. Bij binnenkomst zult u onmiddellijk het 'Franse gevoel' ervaren met het tableau vol schaal- en schelpdieren, zoals u dat van Parijs kent.

Zowel voor als na de voorstelling serveren wij speciaal voor u het theatermenu a € 35,-. U bent uiteraard ook van harte welkom voor de lunch.

Tegen inlevering van deze advertentie ontvangt u één glas bubbels in combinatie met het theater menu.

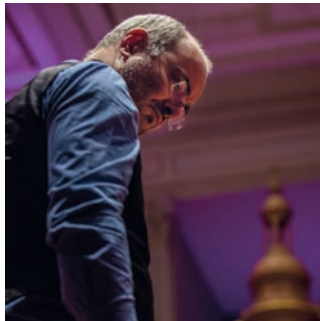
Één glas per persoon. Geldig tot 31 augustus 2017.

Openingstijden keuken: Lunch: Ma t/m vrij van 12.00 tot 15.00 uur zo vanaf 13.00 tot 16.30 uur. | Diner: Zo t/m wo van 17.30 - 23.30 uur do t/m za van 17.30 tot 24.00 uur.
Brasserie FLO Amsterdam | Amstelstraat 9, 1017 DA Amsterdam | Tel.: +31 (0)20 890 4757 | info@floamsterdam.nl | www.floamsterdam.nl

Nederlands Philharmonisch Orkest

Nederlands Kamerorkest

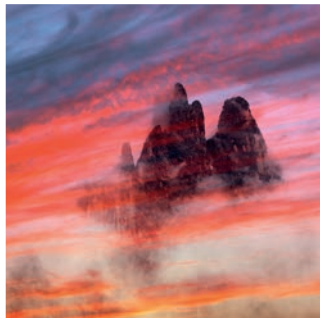
HET ORKEST VAN
DE NATIONALE OPERA
IN HET CONCERTGEBOUW
BESTEL NU UW KAARTEN
VIA WWW.ORKEST.NL

PERGOLESÌ Stabat Mater

VIVALDI Sovente il sole

Nederlands Kamerorkest
ZA 1, ZO 2 APRIL 2017
Het Concertgebouw

TSJAIKOVSKI Viololconcert BEETHOVEN Symfonie 4

Nederlands
Philharmonisch Orkest
ZA 8, MA 10 APRIL 2017
Het Concertgebouw

WWW.ORKEST.NL

Yakult

Verklaar uw liefde aan De Nationale Opera en word Vriend!

Bent u operaliefhebber? Wilt u meer weten over opera en de producties van DNO? Draagt u DNO een warm hart toe? Word dan lid van de Vereniging Vrienden van De Nationale Opera. Als Vriend kunt u profiteren van het Vriendenabonnement, het Vriendenbulletin, exclusieve repetities, operareizen, filmavonden en lezingen. Bovendien steunt u De Nationale Opera! Kijk voor meer informatie op onze website: www.vrienden.dno.nl

Ben je jonger dan 30 jaar?

Word dan lid van Fidelio, de Jonge Vrienden van De Nationale Opera. Fidelio organiseert speciale activiteiten rondom voorstellingen van De Nederlandse Opera zoals borrels, exclusieve inleidingen, operacursussen en meet & greets met artiesten.

Vrienden van De Nationale Opera
Waterlooplein 22 1011 PG Amsterdam
Telefoon (020) 551 8282
e-mail operavrienden@operaballet.nl

OPERADINER 2016

Op zaterdag 26 november vond voor de derde keer het jaarlijkse OperaDiner plaats. Het OperaDiner wordt georganiseerd om operaliefhebbers dichter bij De Nationale Opera te betrekken en hen te interesseren voor een donatschap. Ook worden bestaande grote donateurs uitgenodigd om deze bijzondere avond mee te maken als dank voor hun bijdrage.

Gasten van het OperaDiner werden ontvangen bij de hoofdingang en werden tijdens de ontvangst vanaf de trappen toegezongen door de kinderen van Nieuw Vocaal Amsterdam.

Het diner vond plaats op het podium in het decor van *Parsifal*. De spiegel van Anish Kapoor hing boven de tafels en weerkaatste het kaarslicht en de 150 gasten. Aan iedere tafel zaten twee medewerkers van De Nationale Opera: van koorleiding tot techniek en decoratier tot marketing. Een mooie mix van alle functies achter de schermen en zoals ieder jaar werden de vele kijkjes in de keuken enorm gewaardeerd door de gasten.

Volgens goede traditie waren er natuurlijk ook muzikale optredens tijdens het diner. Het Nieuw Amsterdams Kinderkoor zong werken van Benjamin Britten en John Rutter, en Petra Lang (*Kundry* in *Parsifal*) bracht een van Richard Wagners *Wesendonklieder* ten gehore, begeleid door Peter Lockwood. De Nationale Opera *talent* was vertegenwoordigd door Katharine Dain en Ingeborg Bröcheler, die samen met Lilit Poghosyan Grigoryants (viool) en Brian Fieldhouse (piano) een toepasselijk lied zongen, dat Reza Namavar speciaal voor deze avond had gecomponeerd: *Als je 't zonder goud moet stellen*. Petra Lang sloot af met *Spiel auf deiner Geige* van Robert Stolz en *Hör ich Cymbalklänge* van Franz Lehár.

Het eerstvolgende OperaDiner is op zaterdag 18 november 2017.

DE NATIONALE OPERA *talent*

Campagnebeeld *Madrigalen*

Talentkoor *The New Prince*

Eind maart treden in de opera *The New Prince* achttien jonge zangers op als het talentkoor van De Nationale Opera. Vier jonge mannen uit het talentkoor zingen daarnaast een solorol in *The New Prince*: Dominic Kraemer (Prince Saud al-Faisal), Alexander de Jong (Gen. Abdel Fattah al-Sisi), Agris Hartmanis (Mohammed Morsi) en Rubèn Plantinga (CIA Medical Officer).

Drie van deze vier zangers deden al eerder mee aan activiteiten van De Nationale Opera *talent* en zijn nu doorgesloopt naar een solorol in een reguliere productie. Het programma werpt z'n vruchten af!

Auditie *The New Prince*

75 jonge zangers hebben een video-opname en cv ingestuurd, maar er was helaas geen goede verdeling van zangers over de vier stemsoorten sopraan, alt/mezzosopraan, tenor en bas/bariton. Zo waren er wel 46 sopranen die mee wilden doen en slechts 5 tenoren. Die laatste mochten dan ook allemaal komen auditeren want er waren vier plekken voor tenoren te vergeven.

Na een voorselectie werden 38 zangers uitgenodigd voor een auditie voor een jury die bestond uit regisseur Lotte de Beer, choreograaf Zack Winokur, hoofd artistieke zaken Jesús Iglesias Noriega, assistent-dirigent en koordirigent Boudewijn Jansen en coördinator talentontwikkeling Peter van der Leeuw.

Naast het instuderen van een paar koorfragmenten van *The New Prince* zongen alle jonge zangers tijdens de auditie een Engelstalige lichtvoetige aria zoals 'Summer Time' en 'Glitter and Be Gay'. Nadat de zangers deze aria hadden gezongen, vroeg Lotte de Beer om het nog eens te zingen maar dan terwijl de zangers een oefening moesten doen waarbij ze moesten bewegen. Soepel bewegen is namelijk noodzakelijk voor de regie en choreografie van *The New Prince*.

De zangers kijken erg uit naar de productie. Voor hen is het deelnemen aan een reguliere productie van De Nationale Opera met een regisseur als Lotte de Beer van onmisbaar belang voor hun toekomst.

Madrigalen

Eind maart beginnen de repetities voor de DNO *talent*-productie *Madrigalen*. De première daarvan vindt plaats op 11 mei 2017 in het Decoratelier van De Nationale Opera.

Ontdek Europa's mooiste operatheaters

OperaTravel brengt Europa's top operatheaters wel heel dichtbij; stel in een paar klikken uw complete reis samen en kies uit vele vluchten, hotels en zitplaatsen. Profiteer nu van één van de tijdelijke aanbiedingen.

Ga naar
operatravel.nl en
stel uw reis samen.
inclusief

Tijdelijk met reisgids kado*

Verona – Arena di Verona

Nabucco	vr. 7 - za. 8 juli	€379	€339*
Aida	di. 11 - wo. 12 juli	€299	€249*
Madama Butterfly	za. 22 - zo. 23 juli	€419	€379*

Milaan – Teatro alla Scala

Il Trovatore	za. 6 - zo. 7 mei	€349	€299*
La Bohème	za. 10 - zo. 11 juni	€329	€289*
Nabucco	za. 11 - zo. 12 nov.	€379	€329*

Praag – Nationaal theater

La Traviata	za. 8 - zo. 9 april	€299	€259*
Madama Butterfly	za. 6 - zo. 7 mei	€309	€259*
Rusalka	di. 30 - wo. 31 mei	€249	€199*

Napels – Teatro di San Carlo

La Traviata	vr. 5 - za. 6 mei	€369	€329*
Manon Lescaut	vr. 16 - zo. 18 juni	€289	€249*
Il Trovatore	vr. 14 - zo. 16 juli	€389	€339*

OPERA
TRAVEL NL

- Maak uw complete reis op maat
- Geen verborgen kosten
- Uw specialist sinds 2006

*Boek uw reis op www.operatravel.nl. De prijzen in deze advertentie zijn p.p. en gebaseerd op een boeking voor 2 personen inclusief retourvlucht, ticket en hotelovernachting(en). De prijzen zijn actueel op 23 februari en kunnen na die datum fluctueren. Boek uw reis voor dinsdag 28 februari en ontvang gratis een reisgids van uw bestemming kado! Actie geldt zolang de voorraad strekt.

Taste has everything to do with a composition of memories

Moshik

Moshik Roth van tweesterrenrestaurant &samhoud places in Amsterdam brengt zijn herinneringen samen met zijn gerechten. Jouw culinaire herinneringen ontstaan in dit bijzondere restaurant.

Together we build a brighter future
We give gastronomy to the world by inspiring and connecting people
posterdokskade 5 amsterdam samhoudplaces.com

HANS LIBERG

TRÁLÁLÁLÁ voor iederéén!!

AMSTERDAM
delamar.nl

1&2 maart '17

ROTTERDAM
luxortheater.nl

11 maart '17

UTRECHT
beatrixtheater.nl

20 maart '17

Kijk voor andere theaters op
wereldtheater.com

Hij stopt!
LAATSTE KANS!

TE KOOP IN DE WINKEL

WOZZECK

DVD – €29,95

Componist
Alban Berg

Dirigent
Fabio Luisi

Regisseur
Andreas Homoki

Orkest & koor
Philharmonia Zürich

& Chor der Oper
Zürich

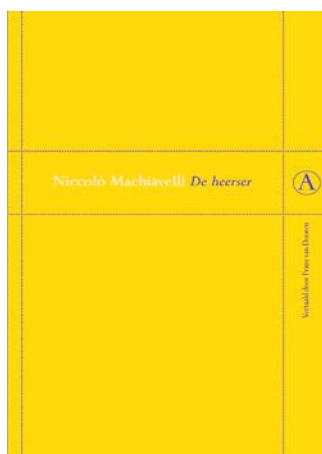
Solisten
Christian Gerhaher

Wolfgang Ablinger-
Sperrhacker

Label
Accentus Music

THE NEW PRINCE

BOEK – €22,95

Titel
De heerser

Schrijver
Niccolò Machiavelli

Uitgeverij
Athenaeum

PARSIFAL

DVD/BLU RAY
COMBINATIE – €15,95

Componist
Richard Wagner

Dirigent
Iván Fischer

Regisseur
Pierre Audi

Decorontwerp
Anish Kapoor

Orkest & koor
Koninklijk Concert-
gebouworkest &
Koor van
De Nationale Opera

Label
Challenge Records

WOZZECK

CD – €12,95

Componist
Alban Berg

Dirigent
Pierre Boulez

Orkest & Koor
Orchestre & Choeur
de l'Opéra de Paris

Solisten
Walter Berry
Isabel Strauss
Fritz Uhl
Carl Doench

Label
Sony

THE NEW PRINCE

CD – €22,95

Titel
Sumeida's Song

Componist
Mohammed Fairouz

Dirigent
Scott Dunn

Orkest
The Mimesis Ensemble

Solisten
Jo Ellen Miller
Rachel Calloway
Robert Mack
Mischa Bouvier

Label
Bridge

ONEGIN

CD – €14,95

Titel
Onegin

Componist
P.I. Tsjaikovski

Dirigent
John Lanchbery

Orkest
Sydney Symphony
Orchestra

Label
Warner Classics

COLOFON

Odeon is het Oudgriekse woord voor een aan muziek en poëzie gewijd gebouw. In de 16de eeuw ontstond uit de combinatie van muziek en poëzie het genre opera, in de 20ste eeuw het muziektheater zoals wij dat vandaag de dag trachten vorm te geven.

Odeon

Magazine van De Nationale Opera
Jaargang 27

Nummer 105, 2016/2017

ISBN: 0926-0684

Oplage 25.000 exemplaren

Uitgave van de afdeling Marketing,

Communicatie en Verkoop van

Nationale Opera & Ballet

Waterlooplein 22, 1011 PG Amsterdam.

Telefoon 020 551 8117

E-mail info@operaballet.nl

Advertenties a.daly@operaballet.nl

Abonnementen 020 625 5455

Internet operaballet.nl

Hoofredactie

Sandra Eikelenboom

Eindredactie

Frits Vliegthart

Redactie ballet

Margriet Prinssen

Fotografie

Cover en overige campagnebeelden:

Petrovsky&Ramone; p. 8: Warzechac Bartek;

p. 10: Pia Clodi; p. 11: Marco Borggreve;

p. 13: Samantha West; p. 16: Desiré van den

Berg; p. 18: Simon Pauly; p. 19: Keke Keukelaar;

p. 27: Renate Schildheuer Bunt; p. 29, 31

Monika Rittershaus; p. 32: Bernd Uhlig; p. 38

Hans van den Boogaard

Basisontwerp

Lesley Moore

Opmaak

Mark Drillich

Bibi de Bruijn

Productie

Sander van der Duin

Druk

MullerVisual

ALGEMENE INFORMATIE

Kaartverkoop

U kunt kaarten kopen:

- online via operaballet.nl;
- bij de kassa van Nationale Opera & Ballet
Amstel 3, Amsterdam, 020 6255 455.
Openingstijden: maandag t/m vrijdag
12.00-18.00 uur of aanvang voorstelling;
zaterdag, zon- en feestdagen 12.00-15.00 uur
of aanvang voorstelling; zon- en feestdagen
zonder voorstelling gesloten.

Variabele prijzen

Bij alle voorstellingen hanteren we een systeem van oplopende toegangsprijzen.

Naarmate de premièredatum dichterbij komt, kan de toegangsprijs stijgen.

Uitverkocht?

Bij uitverkochte voorstellingen kunt u vanaf een uur vóór aanvang een volgnummer afhalen bij de kassa. Vanaf een halfuur vóór aanvang worden niet-afgehaalde tickets te koop aangeboden. Per volgnummer kunt u maximaal twee tickets voor de betreffende voorstelling kopen.

Boventiteling

De voorstellingen van De Nationale Opera worden doorgaans Nederlands en Engels boventiteld.

Met ingang van het volgende seizoen is op alle rangen boventiteling beschikbaar.

Inleidingen

Alle voorstellingen worden voorafgegaan door een gratis inleiding. Aanvang: 45 minuten voor aanvang van de voorstelling. Lengte: 30 minuten.

Openbaar vervoer

Vanaf Amsterdam Centraal Station of Amsterdam Amstel brengen metro's 53 en 54 en sneltram 51 u naar het Waterlooplein. Tram 9 gaat vanaf het CS rechtstreeks naar Nationale Opera & Ballet.

Parkeren bij Nationale Opera & Ballet

Parkeerruimte in de nabijheid van Nationale Opera & Ballet is schaars, zeker 's avonds. Het vinden van een parkeerplaats kan tijdrovend zijn. Houd er rekening mee dat na aanvang van de voorstelling geen toegang meer tot de voorstelling kan worden verleend.

ParkKing Waterlooplein biedt bezoekers van Nationale Opera & Ballet korting: als u uw uitrijkaart aan de garderobe laat stempelen, krijgt u 25% reductie.

Odeon is gratis verkrijgbaar in Nationale Opera & Ballet. Abonnementhouders van De Nationale Opera krijgen *Odeon* gratis thuisgestuurd.

Wilt u *Odeon* ook ontvangen? Voor € 15 ontvangt u alle vier nummers van het betreffende seizoen thuis. Losse nummers kosten € 4 incl. porto per stuk. Geef uw naam, adres, postcode en woonplaats op per (brief)kaart, e-mail of telefonisch. Voor de contactgegevens, zie colofon.

Rechthebbenden die menen aan deze uitgave aanspraken te kunnen ontlenen, wordt verzocht contact op te nemen met de uitgever. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

STUDENTENKORTING BIJ NATIONALE OPERA & BALLET

Als student bezoek je bij Nationale Opera & Ballet al een voorstelling voor slechts € 15, ongeacht welke rang je bestelt. En vanaf dit seizoen wordt het nog makkelijker om naar een voorstelling te gaan. Bestel elke dag vanaf 13.00 uur je tickets gewoon online via onze site.

Nationale Opera & Ballet is een van de beste plekken ter wereld om opera en ballet te zien.

In het theater in hartje Amsterdam zie je in het nieuwe seizoen grote klassiekers en verrassend nieuw werk. Kijk voor meer informatie op: operaballet.nl/studenten

NATIONALE OPERA & BALLET

Elke dinsdag,
toegang gratis
12.30 - 13.00 uur

2016

–

28 FEBRUARI

N.t.b.

7 MAART

Dutch National Opera
Academy

14 MAART

Oleksandra Lenyshyn – sopraan
Brian Fieldhouse – piano

21 MAART

Concert in het
Opera Forward Festival

28 MAART

Concert in het
Opera Forward Festival

4 APRIL

Rossini
Blazers uit Het Balletorkest:
Sarah Ouakrat – fluit
Ina Hesse – klarinet
Janet Morgan – fagot
Ward Assmann – hoorn

11 APRIL

Nederlandse StrijkKwartet
Academie: Aristos Kwartet

18 APRIL

Geen concert

25 APRIL

The Herengracht Young Artist
Development Studio

2 MEI

Onslow/Caplet
Strijkkwintet uit het
Nederlands Philharmonisch
Orkest
Sandrine Chatron – harp

9 MEI

Mendelssohn: 'Lieder mit
Worten'
Erik Janse – tenor
Maarten Hillenius – piano

16 MEI

Geen concert

23 MEI

Abel, Telemann en Hume
Ralph Rousseau
Meulenbroeks –
viola da gamba

30 MEI

Koor van De Nationale Opera
NN – piano

■ Nederlands
Philharmonisch
Orkest
■ Nederlands
Kamerorkest